

**UCHWAŁA NR XXXIV/372/2014
RADY GMINY STĘŻYCA**

z dnia 17 czerwca 2014 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Stężyca na lata 2014 - 2017

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. t.j. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Stężyca na lata 2014–2017 zaopiniowany pozytywnie przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi.

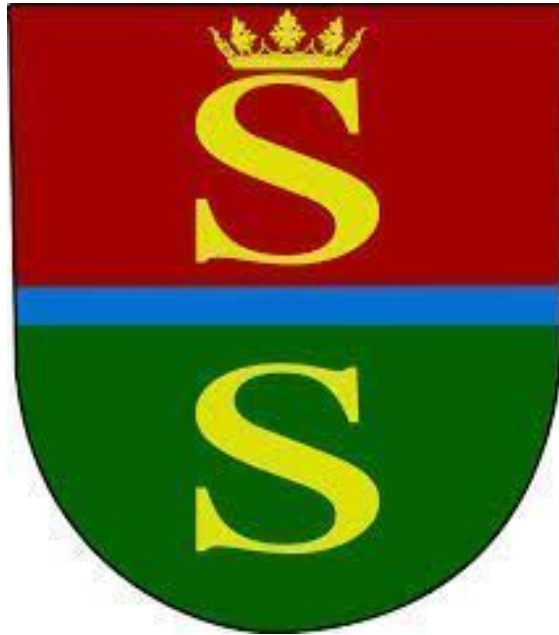
§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni po ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Stężyca

Stefan Literski

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XXXIV/372/2014
Rady Gminy Stężyca
z dnia 17 czerwca 2014 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY STĘŻYCA
NA LATA 2014-2017**

MAJ 2014

Opracowanie mgr Teresa Romanowska - Kasperkiewicz

SPIS TREŚCI:

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
  - 3.1. Obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami
  - 3.2. Definicje
  - 3.3. Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy o ochronie zabytków opieki nad zabytkami
  - 3.4. Opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy.
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
  - 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
  - 4.2. Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004 –2013” i „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020” z 2005 roku
  - 4.3. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 –2020.
  - 4.4. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa narodowego
  - 5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami na poziomie gminy.
  - 5.2. Charakterystyka i ocena zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa krajobrazu kulturowego i dziedzictwa niematerialnego Gminy Stężycy.
  - 5.3. Zabytki gminy Stężycy ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków.
  - 5.4. Ewidencja zabytków gminy Stężycy - wykaz kart adresowych
  - 5.5. Zabytki nieruchome gminy Stężycy wpisane do Rejestru Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (zabytki objęte formami prawnymi ochrony).
  - 5.6. Zabytki ruchome gminy Stężycy wpisane do Rejestru Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
  - 5.7. Zabytki i obszary wpisane do Rejestru Zabytków Archeologicznych- nieruchomych
6. Ocena dziedzictwa kulturowego gminy Stężycy. Analiza szans i zagrożeń.
7. Założenia programowe - priorytety i kierunki działań - zadania.
8. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.
9. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.
10. Podsumowanie - sposoby realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków w gminie Stężycy

1. WSTĘP

Przedmiotem niniejszego opracowania, w jej szerokim znaczeniu jest dziedzictwo kulturowe pozostające w granicach administracyjnych gminy Stężyca. Celem opracowania jest określenie podstawowych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami gminy Stężyca. Program Opieki nad Zabytkami ma za zadanie inicjować, wspierać i koordynować prace z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniać a także promować ochronę dziedzictwa kulturowego tego terenu. Jest on także podstawą współpracy między samorządem gminy a właścicielami obiektów zabytkowych oraz Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Rozwijanie współpracy w kolejnych latach powinno przynieść społeczności gminy Stężyca wymierne korzyści w zachowaniu dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003, Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Przyjęto wytyczne zawarte w poradniku metodycznym opracowanym przez Krajowy Ośrodek i Badań i Dokumentacji Zabytków pt. Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik Metodyczny- Warszawa 2008 r.

Podstawą do wykonania programu opieki nad zabytkami w gminie Stężyca było sporządzenie przede wszystkim, kart ewidencji zabytków na podstawie Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, kart cmentarzy, kart rejestrowych Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku oraz własnego rozeznania o wartości obiektów.

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem wymagającym cyklicznej aktualizacji. Ponieważ niniejsze opracowanie powstało jako pierwsze, powinno być istotnym punktem odniesienia dla programów powstających na kolejne okresy czteroletnie, z koniecznymi zmianami, które będą uwzględniać nowe uwarunkowania prawne i administracyjne oraz zmieniające się warunki gospodarcze i społeczne. Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania.

2. PODSTAWA PRAWNA OPACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizowanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów lokalnych. Zgodnie z brzmieniem art. 7 ust. 1 pkt 9

ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 594) „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy m.in. kultury (...), w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”

Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza program opieki nad zabytkami swojej gminy na okres 4 lat. Podstawowym celem jego jest:

- 1) Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- 7) Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

3.1. Obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami

Jak już wspomniano powyżej obowiązek sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami określa zapis art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami.).

Zgodnie z nim:

- 1) Zarząd województwa, powiatu lub wójt(burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
- 2) Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- 3) Programy, o których mowa powyżej, ogłaszane są w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
- 4) Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

3.2. Definicje

Istotną sprawą wydaje się przypomnienie w tym miejscu definicji związanych z ochroną zabytków. Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami szczegółowo określają definicje słownictwa dotyczące ochrony zabytków:

- 1) **Zabytek** - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- 2) **Zabytek nieruchomy** - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, których mowa w pkt. 1
- 3) **Zabytek ruchomy** – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1
- 4) **Zabytek archeologiczny** – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem
- 5) **Instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami,
- 6) **Prace konserwatorskie** – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań
- 7) **Prace restauratorskie** – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie
- 8) **Badania konserwatorskie** – działania mające na celu rozpoznani historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich
- 9) **Badania architektoniczne** – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń
- 10) **Badania archeologiczne** – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego
- 11) **Historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg
- 12) **Historyczny zespół budowlany** - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi
- 13) **Krajobraz kulturowy** – przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze
- 14) **Otoczenie** – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

3.3. Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy o ochronie zabytków opieki nad zabytkami

Na podstawie art. 5, art. 6 ust.1 i art. 86 Konstytucji RP zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

Według zapisów art. 4 cytowanej ustawy ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 powyższej ustawy opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2012 poz. 642 z późn. zm.),

- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

Art.1. ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej. W ustawie znajdują się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków.

Art.2. ustawy stanowi, iż formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ponadto uregulowania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się m.in. w poniższych ustawach:

- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. poz. 647 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r.
- Prawo budowlane (tj. Dz. U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tj. Dz. U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturowej (tj. Dz. U. z 2012 r. poz. 406).

3.4. Opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy:

Obowiązki gminy w analizowanym zakresie określają zarówno przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), jak również ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 594)

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami są zbieżne z Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami Gminy Stężyca. Cele te wymienione są w przedstawionych poniżej dokumentach:

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016 jest dokumentem utworzonym na podstawie przepisów art. 84 i 85 ust. 1 u.o.z. W Krajowym Programie dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce w trzech podstawowych płaszczyznach: organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce, stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczenia rejestru zabytków oraz systemów informacji o zabytkach, komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce. W oparciu o Diagnozę przeprowadzono analizę SWOT i w ścisłym powiązaniu z jej wynikami oraz w powiązaniu z celem 4 Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego) sformułowano cel główny Krajowego Programu: „wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”.

Dla realizacji celu głównego opracowano trzy cele szczegółowe:

- 1) wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,

- 2) wzmocnienie synergi i działania organów ochrony zabytków,
- 3) tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji, które z kolei realizowane będą w ramach szczegółowych zadań.

Dla wszystkich wymienionych w Krajowym Programie celów i zadań opracowano szczegółowy harmonogram realizacji wraz z planem finansowym programu. Dokument jest uzupełniony o projekt systemu wdrażania, monitoringu i ewaluacji oraz analizę ryzyka.

Istotnym rozwiązaniem, porządkującym zagadnienia przedstawione w Krajowym Programie i uwzględnionym na każdym etapie prac nad dokumentem, są zagadnienia horyzontalne: tematy wiodące, których problematyka została poruszona w co najmniej dwóch obszarach diagnozy oraz w celach szczegółowych. Są to:

- a) podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań, itp.);
- b) porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych;
- c) zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.);
- d) wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków;
- e) zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowanie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków.

Zagadnienia horyzontalne nie tworzą dodatkowego poziomu w hierarchicznej strukturze dokumentu, zgodnie z jego podziałem na cel główny, cele szczegółowe i kierunki działania. W sposób istotny jednak wskazują zagadnienia priorytetowe w obszarze ochrony zabytków, przyjęte do realizacji do 2016 r.

Dokumentem, który powstał dziesięć lat temu i wymaga aktualizacji, ale jak na razie jest znaczący dla kwestii ochrony zabytków to: **Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami z 2004r.** opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury pod kierunkiem prof. dr hab. Bogumiły Rouby, konserwatora dzieł sztuki. W Tezach znajduje się szereg zapisów mających istotny wpływ na niniejszy dokument. Należą do nich zapisy określające cele Programu i zasady ochrony konserwatorskiej. We wstępie do Tez określono główne cele programu, którymi jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. Celem jest także stworzenie wykładni porządkującej sferę ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- 1) zasady *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić),
- 2) zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- 3) zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- 4) zasady, zgodnie, z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- 5) zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- 6) zasady odwracalności metod i materiałów,
- 7) zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie. Wymienione zasady dotyczą zarówno:
  - konserwatorów
  - pracowników urzędów,
  - profesjonalnych konserwatorów
  - restauratorów dzieł sztuki, konserwatorów architektów,

- urbanistów, budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych
- codziennych konserwatorów zabytkowych świątyń.

W rozdziale 2 ww dokumentu „Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami”, zagadnienia zostały opisane w sposób określający po pierwsze cel, a następnie kierunki działania. Dotyczy to w szczególności stanu zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych, stanu zabytków techniki, pomników historii, obiektów z Listy Dziedzictwa Światowego UNESCO (dla tych tematów wspólnym jest utworzenie krajowej ewidencji w systemie cyfrowym oraz monitoring stanu i sposobów wykorzystania), stanu służb konserwatorskich, stanu opieki nad zabytkami i wreszcie stanu uregulowań prawnych.

Rozdział 3 „Działania o charakterze systemowym” mówi o powiązaniu ochrony zabytków z polityką ekologiczną, dotyczącą ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa oraz

o wypracowaniu strategii ochrony dziedzictwa i wprowadzeniu jej do polityk sektorowych.

W rozdziale 4 „System finansowania” omówione są aspekty stworzenia sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.

W rozdziale 5 „Dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania” omówione jest:

- dokumentowanie poprzez tworzenie systemu stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach oraz stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji; wypracowanie spójnego systemu dokumentowania badań, stanu zachowania oraz określania i certyfikacji wartości zabytkowych, wspólnego dla wszystkich typów zabytków;

- monitorowanie poprzez gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa oraz ujednolicenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.

Rozdział 6 „Kształcenie i edukacja”, porusza fundamentalne zagadnienie stałej pracy nad wzrostem świadomości, dotyczącym wartości dziedzictwa kulturowego i jego ochrony w życiu i prawidłowym funkcjonowaniu społeczeństwa.

W rozdziale 7 „Współpraca międzynarodowa” opisane są zagadnienia mające na celu wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Stężycza jest zgodny z powyższymi strategicznymi celami polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

4.2. Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004 – 2013” i „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020” z 2005r.

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” wynika z Narodowego Planu Rozwoju (uchwalonego ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. –Dz. U. Nr 116, poz. 1206 z późn. zm.). Służy on do wdrażania Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w sferze dotyczącej opieki nad zabytkami. Jako uzupełnienie tych dokumentów, funkcjonuje również Sektorowy Program Operacyjny „Rozwój Kultury i Zachowanie Dziedzictwa Kulturowego” przyjęty przez rząd we wrześniu 2005 roku.

Celem strategicznym Narodowego Programu Kultury jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych. W przypadku Gminy Stężycza powyższy cel może być realizowany dzięki następującym celom częściowym:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Za cel strategiczny Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Kultury i Zachowanie Dziedzictwa Kulturowego przyjęto tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności i znaczenia kultury, jako czynnika

rozwoju społeczno - ekonomicznego. Cel ten będzie realizowany między innymi poprzez wdrażanie priorytetów w zakresie:

- ochrony i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym,
- budowy i rozbudowy infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym,
- renowacji i konserwacji zabytków architektury

W kontekście Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Stężycza istotne wydają się ostatnie z wymienionych działań. Celem realizacji działania jest zachowanie dla przyszłych pokoleń obiektów dziedzictwa kulturowego poprzez renowację, konserwację, a także zabezpieczenie przed zniszczeniem, kradzieżą.

W ramach działania do realizacji przewiduje się projekty infrastrukturalne o wartości powyżej 100 tys. euro. Wśród kwalifikujących się projektów są między innymi:

- konserwacja zabytków ruchomych, nie wchodzących w skład zasobów muzealnych, w tym wystroju i historycznego wyposażenia kościołów,
- zabezpieczenie przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych.

Beneficjentami Programu mogą być między innymi jednostki samorządu

terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, organizacje pozarządowe działające na zasadzie non - profit, kościoły i związki wyznaniowe. Bardzo ważnym dokumentem jest **Raport z konsultacji społecznych Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 2013 - 2016**. Zamieszczony na stronie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (http://www.mkidn.gov.pl/media/docs/2013/KP.Raport_konsultacje_spoleczne.pdf) Projekt Krajowego programu stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego, zawartego w art. 84 i 85 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Obowiązek opracowania Krajowego Programu przez Generalnego Konserwatora Zabytków wynika natomiast z przepisu art. 90 ust. 2 pkt 1 tej ustawy.

4.3. Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 -2020

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Stężycza, w wielu punktach jest zbieżny z głównymi zadaniami Programu Operacyjnego Uzupelnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 –2020 pod nazwą „**Dziedzictwo kulturowe**”, a w szczególności z priorytetem dotyczącym rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Jego celem jest w szczególności:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

Beneficjentami Programu mogą być m.in. samorządowe instytucje kultury i jednostki samorządu terytorialnego. Zadania Programu będą realizowane poprzez rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:

- ochrony i zachowania krajobrazu kulturowego wsi,
- rewitalizacji, rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele inne niż kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów,
- rewaloryzacji i konserwacji zabytków budownictwa drewnianego,
- rewaloryzacji zabytkowych cmentarzy oraz renowacji, ochronie i zachowaniu miejsc pamięci i martyrologii,

- prowadzenia badań archeologicznych i zabezpieczenia zabytków archeologicznych,
- konserwacji zabytków ruchomych (nie wchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów,
- dokumentowania zabytków (w tym badania naukowe i inwentaryzacja),
- zabezpieczenia przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych,
- ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

4.4. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

Jednym z ostatnich programów strategicznych dla województwa pomorskiego jest nowo powstały w marcu 2014r. **Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020**. Dla niniejszego programu opieki nad zabytkami, istotny jest dział poświęcony turystyce i kulturze.

Ważnym czynnikiem rozwoju dziedzictwa kulturowego, będącego świadectwem bogatych tradycji i tożsamości regionalnej jest dążenie do wzrostu atrakcyjności turystycznej województwa. Zasoby dziedzictwa kulturowego tworzą ogromne i ciągle jeszcze słabo wykorzystane możliwości rozwojowe regionu. Podjęte w tym zakresie przedsięwzięcia przyczynią się do wzrostu roli kultury i turystyki jako czynnika stymulującego rozwój społeczno-gospodarczy województwa pomorskiego. Realizowane będą przedsięwzięcia, które mogą dotyczyć gminy Stężyca jak np.: modernizacja, rewaloryzacja, renowacja, konserwacja i adaptacja budynków i budowli i innych obiektów o znaczeniu historycznym a także zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń oraz poprawa dostępu do obiektów zabytkowych.

Istotnym też dla województwa pomorskiego a tym samym gminy Stężyca jest wspieranie i zachowanie walorów turystycznych poprzez realizowanie m.in. następujących przedsięwzięć m.in.: ochrona, rewaloryzacja i udostępnianie miejsc cennych przyrodniczo (np. szlaki turystyczne, ścieżki rowerowe, ścieżki dydaktyczne, punkty widokowe a także rewaloryzacja parków gminnych, podworskich oraz zabytkowych cmentarzy jak dóbr kultury). Dokument ten uwzględnia wyniki regionalnych konsultacji społecznych, postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko.

Bardziej długofalowym dokumentem jest „**Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020**” gdzie w rozdziale „Unikatowa oferta turystyczna i kulturalna” proponuje się wykorzystywanie w sposób racjonalny i efektywny walorów naturalnych, kulturalnych oraz dziedzictwa kulturowego regionu poprzez wzmocnienie wizerunku danego terenu oraz większą rozpoznawalność i spójność kluczowych regionalnych marek turystycznych i kulturalnych.

W Programie Opieki Nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014 przyjętym w dniu 28 lutego 2011 r. Uchwałą nr 91/V/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego omówiono także strategię rozwoju woj. pomorskiego, która określa sposób realizacji głównych celów rozwoju, wśród nich zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń. Zawiera cele gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne ujmowane z ponadpokoleniowego punktu widzenia. W ramach prac nad strategią opracowana została diagnoza stanu rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, która wskazała m.in. na wagę znaczenia wartości regionalnych: kultury i tożsamości, w tym na fakt, m.in. że: poczucie tożsamości regionalnej jest w województwie pomorskim zróżnicowane, a kultura i tradycja zajmują szczególne i trwałe miejsce w wartościach kulturowych regionu. Województwo pomorskie wyróżnia oryginalna wielokulturowość, stanowiąca mieszankę dziedzictwa polskiego (w tym kaszubskiego, kociewskiego i kresowego), hanzeatyckiego, pruskiego, ale również ukraińskiego, jej materialnym odzwierciedleniem są liczne zabytki i obiekty kulturalne. Istotne jest także dziedzictwo historii najnowszej. Ponadto województwo pomorskie posiada unikatowe i różnorodne zasoby przyrodnicze i krajobrazowe o dużym potencjale generującym ruch turystyczny.

Na poziomie powiatu istotnym jest opracowanie **Strategii Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Kartuskiego 2006-2015**, które powstało w 2006r. W interesującym nas temacie opieki nad zabytkami tego powiatu jest podkreślenie wartości krajobrazowych a tym samym turystycznych oraz unikatowej odrębności kulturowej tego regionu- Pojezierza Kaszubskiego. Podkreślono, że winna być kultywowana, bogata tradycja i kultura , jako niezwykle ważny czynnik wyróżniający powiat na tle jego

otoczenia i jednocześnie przyciągający zainteresowanie zewnętrzne. Powiat kartuski posiada 71 obiektów wpisanych do Rejestru Pomorskiego Konserwatora Zabytków oraz 1475 obiektów w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Na terenie powiatu kartuskiego znajdują się obiekty o znaczeniu ponadregionalnym jak układ urbanistyczny Kartuz z XIX w., zespół dawnego klasztoru Kartuzów, tzw. Kartuzja Kaszubska z XIV w. w Kartuzach, zespół klasztorny Norbertanek z XIII\XIV w. w Żukowie, rezerwat archeologiczny kamiennych kręgów w Węsiorach. Większość obiektów na terenie powiatu o wartościach historycznych i kulturowych pochodzi z XIX w. i pierwszej połowy XXw. Oprócz założeń dworsko- parkowych, kościołów, budynków dworców czy dawnych zajazdów są to liczne murowane lub drewniane budynki mieszkalne wraz z gospodarczymi stanowiące dość jednorodną zagrodę.

Dziedzictwo kulturowe to również **wartości niematerialne** jak język, muzyka, taniec, sztuka kulinarna czy też nazwy geograficzne. Wszystkie te elementy składają się na tradycję i kulturę regionu, w którym leży gmina Stężyca i powinny być ważnym elementem promocji.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA NARODOWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami na poziomie gminy.

Jednym z podstawowych dokumentów obowiązujących do dziś jest **Strategia Rozwoju Gminy Stężyca** powstała w 1999r. Opracowanie opierało się na wynikach dwudniowego seminarium, które odbyło się w dniach 29-30 października 99r. w Stężycy. Program został sformułowany na podstawie szeregu opracowań analitycznych, planistycznych i decyzyjnych w Gminie Stężyca.

Celem opracowania jest sformułowanie założeń strategii rozwoju gminy Stężyca w perspektywie do roku 2015. Przedmiotem opracowania jest diagnoza potencjału Gminy Stężyca, jej perspektywy rozwojowe wynikające z przewidywanego kształtowania się sytuacji w otoczeniu, wizja i cele strategiczne rozwoju Gminy oraz propozycje głównych przedsięwzięć strategicznych – programów do realizacji. Wydaje się, że większość z tych programów została zrealizowana. Głównymi problemami gminy Stężyca, 15 lat temu, gdy powstawała strategia rozwoju były:

- Brak aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego
- Poprawa jakości lokalnych dróg,
- Utylizacja odpadów stałych,
- Nielegalne obiekty rekreacyjne,
- Brak koncepcji rozwoju turystyki i usług około turystycznych,
- Zachowanie walorów przyrodniczo – krajobrazowych gminy,
- Brak spójnego procesu rozwijania kultury,
- Brak metod pozyskiwania środków na cele rozwoju kultury,
- Zapewnienie promocji gminy,
- Pozyskanie większej puli pieniędzy z turystyki do budżetu gminy,
- Osiągnięcie korzyści z tytułu istnienia Parku Krajobrazowego,
- Osiągnięcie wystarczającego poziomu infrastruktury dla turystyki,
- Uzyskanie wsparcia finansowego dla proekologicznych rozwiązań w infrastrukturze,
- Doprowadzenie do odpowiedniego stosowania i egzekwowania prawa wodnego,
- Sprawa własności jezior – przejęcie przez gminy,
- Usytuowanie w gminie szkolnictwa na poziomie średnim i możliwości kształcenia się osób dorosłych,
- Oczyszczenie ścieków zrzucanych obecnie do wód powierzchniowych.

Jako cele strategiczne określono przede wszystkim:

- Wykonanie aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego,
- Zwiększenie liczby ludności,
- Częściowe odnowienie lasów i zalesienie nieużytków rolnych,

- Zmniejszanie ilości gospodarstw rolnych z małych na większe obszarowo,
- Zmniejszenie bezrobocia w związku z rozwojem turystyki i działalności gospodarczej,
- Wzrost lokalnych finansów spowodowanych rozwojem turystyki i gospodarki na terenie gminy,
- Główne kierunki rozwoju przedsiębiorczości to turystyka i agroturystyka,
- Głównymi źródłami dochodów mieszkańców będzie turystyka, handel, usługi i rolnictwo,
- Polepszenie stanu sieci i nawierzchni lokalnych dróg,
- Rozwój pozostałej infrastruktury zgodnie z założeniami strategii gminy.

Po 15 latach realizacji tego programu wydaje się, że rozwój gminy Stężyca w dużej mierze polepszył się, choć opieka nad zabytkami nie jest jeszcze dostateczna. Wiele punktów programu zostało zrealizowanych. Zwiększenie inwestycji na ochronę zabytków przyniosłoby wymierne, dodatkowe korzyści dla wizerunku gminy. Oczekuje się na nowy program rozwoju strategicznego gminy, który by w znaczący sposób brał pod uwagę ochronę zabytków tego terenu jak i kultury tego regionu szczególnie tradycji ogólnie pojętych Kaszub wraz z jego językiem.

Jednym z podstawowych dokumentów jest **Program rozwoju Lokalnego Gminy Stężyca** z 2004r. Opracowanie w sposób szczegółowy omawia sytuację społeczno- gospodarczą gminy w tym interesujące nas walory turystyczne a co za tym idzie, istniejące zabytki na tym terenie. Omówione jest szereg miejscowości tej gminy o wysokich wartościach kulturowych, stan ich zachowania jak i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej a także krajobrazu kulturowego tak istotnego pod względem turystycznym dla gminy Stężyca.

Innym bardzo istotnym dokumentem jest **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stężyca pochodzący** z 2005r. Ważnym dla tego programu jest omówienie uwarunkowań wynikających ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony oraz uwarunkowań wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego. Dla programu ochrony zabytków gminy istotnym są uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. W opracowaniu przedstawiono waloryzację miejscowości gminy Stężyca pod względem ich wartościach kulturowych jak i zagrożenia dla tych wartości. Jednym z wielu wytycznych studium jest m.in. zachowanie wartości historycznych gminy poprzez ochronę obiektów zabytkowych, ochronę wartości krajobrazowych oraz tradycji kulturowej. W studium określa się w szczególności:

- kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów
- obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego
- obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Obecnie , w trakcie wykonania jest nowe studium. Polityka przestrzenna gminy opiera się na miejscowych planach zagospodarowania poszczególnych miejscowości, o których była mowa w powyższych rozdziałach w oparciu o powyżej omówione Studium.

5.2. Charakterystyka i ocena zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa krajobrazu kulturowego i dziedzictwa niematerialnego Gminy Stężyca.

Gmina Stężyca jest bardzo atrakcyjnie położonym terenem pod względem krajobrazowym (ukształtowanie terenu, bogactwo lasów i jezior). Jest ona położona w środkowej części województwa pomorskiego, w powiecie kartuskim centralnej części Pojezierza Kaszubskiego. Obejmuje najbardziej zróżnicowaną pod względem rzeźby, część obszaru Niżu Polskiego z pasmem wzgórz Szymbarskich i najwyższym szczytem: Wieżycą (329 m n.p.m.). Gmina Stężyca zajmuje południowo - zachodnią część Zespołu Jezior Raduńskich – jedne z najpiękniejszych krajobrazowo terenów rekreacyjnych Pojezierza Kaszubskiego. Zespół jezior raduńskich wchodzi w całości w obszar Kaszubskiego Parku Krajobrazowego. Gmina podzielona jest na 18 obrębów wiejskich: Stężyca, Borucino, Czaple, Gapowo, Stężycka Huta, Gołubie, Kamienica Szlachecka, Klukowa Huta, Łączyno, Łosienice, Niesiołowice, Nowa Wieś, Potuły, Pierszczewo, Sikorzyno, Szymbark, Zgorzałe i Żuromino. Ośrodkiem administracyjnym gminy jest Stężyca. Jest to gmina o charakterze rolniczym, z silnie rozwiniętą funkcją turystyczną oraz usługową. Na jej terenie występuje szereg zabytków archeologicznych, w tym cmentarzysko z epoki żelaza w Klukowej Hucie, cmentarzysko kurhanowe z epoki

brązu w Niesiołowicach i grobów skrzynkowych w Borucinie oraz grodziska wczesnośredniowieczne w Kamienicy Szlacheckiej i Starych Czaplach. Blisko połowa terenu gminy objęta jest ochroną przyrody Kaszubskiego Parku Krajobrazowego, a pozostała część leży w jego otulinie. Na terenie gminy znajdują się dwa rezerваты przyrody – „Ostrzycki Las” oraz „Wieżycy”. Pojezierze Kaszubskie stanowią ciąg moren czołowych, poprzecinane głębokimi rynnami z licznymi jeziorami. Oprócz znalezisk archeologicznych zachowały się też elementy średniowiecznej struktury osadniczej jak grodziska, układy ruralistyczne osad i założeń folwarcznych oraz trakty komunikacyjne a także obiekty architektoniczne w postaci chat, domów, obiektów usługowych i sakralnych. Powstanie wsi na obszarze gminy datuje się od przełomu XII i XIII wieku w wyniku rozwoju własności kościelnej, klasztornej i prywatnej. Wśród typów rozplanowania rozróżnia się wsie ulicowe (Borucino, Nowe Czaple) oraz placowe (Potuły, Stare Czaple, Szymbark). W wieku XVII powstały liczne osady pokutnicze, wokół których tworzyły się wsie i przysiółki. Na przełomie XIX i XX wieku powstało szereg rozproszonych kolonii i tzw. „wybudowań”. Ważny wpływ na rozwój sieci osadniczej miał historyczny układ komunikacyjny a zwłaszcza drogi: Gdańsk – Kościerzyna i Gdańsk – Kartuzy – Bytów. W poł. XX wieku powstała linia kolejowa Gdynia – Bydgoszcz o charakterze trasy turystycznej, tzw. „trasa kaszubska”.

Zachowały się także liczne zagrody wiejskie (budynki mieszkalne i gospodarcze) tworzące zespoły, murowane z cegły jak i konstrukcji szkieletowej. Ważnymi obiektami sakralnymi na terenie gminy są kościoły w: Stężycy, Szymbarku i Wygodzie Łączyńskiej.

Gmina jest niezwykle atrakcyjna nie tylko pod względem krajobrazowym, ale także posiada takie atrakcje turystyczne jak wieża widokowa na szczycie najwyższego wzniesienia w Wieżycy, Ogród Botaniczny w Gołubiu, Muzeum najdłuższej deski oraz Muzeum Ciesielnictwa i Dom Sybiraka w Szymbarku, Dworek Wybickiego w Sikorzynie a także wyciągi narciarskie na zboczach wzniesienia w Wieżycy. W Gminnej Ewidencji Zabytków znalazły się wsie, które posiadają w swych zasobach ciekawe obiekty i których warto przedstawić zachowane wartości historyczne, kulturowe i krajobrazowe.

Borucino

Wieś lokowana na prawie polskim, w połowie XV w. Należała do komturstwa gdańskiego, komornictwa mirachowskiego. Była własnością rycerską do XVI w. kiedy to przeszła na własność szlachecką. Od 1648 r. właścicielami byli Borucki i Warzewski. Przed 1735 r. utrzymany był podział na dwie części szlacheckie, po 1816 r. w katastrze kontrybucyjnym wymieniona jako osada złożona z trzech części szlacheckich. Do około 1880 r. należała do Hojnego z Pępowa, potem stanowiła własność parafii ewangelickiej w Mirachowie, a następnie do parafii katolickiej w Stężycy.

Wieś o dużym potencjale krajobrazowym zachowała historyczny charakter wsi ulicowej o zabudowie obustronnej z wyjątkiem brzegu jeziora gdzie usytuowana jest zabudowa jednostronna. Wieś o dużych wartościach krajobrazowych. Obiektów zabytkowych we wsi pozostało niewiele. Jednym z nich jest kapliczka ceglana z 1925-26r. Zagrożeniem dla układu przestrzennego jest współczesna zabudowa, która zastępuje zabudowę historyczną.

Czapielski Młyn.

Wieś usytuowana jest między Jeziorem Bukrzo Duże a Jeziorem Ostrzyckim i przynależy administracyjnie do wsi Czaple. Jest znanym miejscem rekreacyjnym pozbawionym historycznej zabudowy. Na pd od wsi, na terenie lasu, w pobliżu drogi leśnej zachował się jedynie, mocno zaniedbany, niewielki cmentarz ewangelicki.

Czaple Stare (Stare Czaple)

W 1365 r. wieś wymieniana jest jako dobra rycerskie. W 1380 r. została zakupiona przez Johanna z Rusocina i podarowana klasztorowi w Kartuzach, który był jej właścicielem jeszcze w XVI w. Wieś była dzierżawiona. W 1734 r. została splądrowana przez oddziały kozackie. W 1823 r. nastąpiło upaństwowienie dóbr klasztornych a ziemię przekazano na własność chłopom.

Niewielka wieś niegdyś o układzie owalnicy wokół niewielkiego jeziora Buk zachowała częściowo prostopadły do brzegu jeziora, układ działek wraz z drogą od str. pn i wsch. Na mapie Pomorza Gdańskiego z 1877r. widoczny dawny układ owalnicowy. Obecnie wieś rozbudowana wzdłuż drogi prowadzącej do większej wsi - Gołubia ze współczesną zabudową i zachowaną ceglana kapliczką z pocz. XX w. Brzeg jeziora Buk obsadzony drzewami. Walory krajobrazowe wsi i jej najbliższego otoczenia oraz układ przestrzenny zostały zachowane i są czytelne. Jednak zagrożeniem dla środowiska kulturowego jest dekapitalizacja

zabudowy noszącej cechy historyczne oraz nowo wznoszone budynki o przytłaczającej skali i cechach. Ma to niekorzystny wpływ na układ przestrzenny wsi.

Gołubie

Wieś usytuowana jest pomiędzy Jeziorami Patulskim i Dąbrowskim. W 1258 r. nadana przez Sambora II klasztorowi cystersów z Pelplina, w 1284 r. cały obszar wydzierżawiony został księżniczce Gertrudzie, od której zakupili go Krzyżacy. W 1432 r. wieś sprzedana została klasztorowi w Kartuzach, do tego czasu na prawie polskim. Na początku XVII w. wydzierżawiono ją rodzinie Kracht, później sprzedano część Feliksowi Konarskiemu. W 1614 r. klasztor znów przejął zarząd nad wsią. Wieś należała do parafii ewangelickiej w Szymbarku, od 1894 r. do kościoła w Stężycy. Katolicy należeli do parafii w Stężycy. Gołubie jest wsią ulicową o obustronnej zabudowie z młynem zlokalizowanym w środkowej części osady przy cieku wodnym. Przebieg głównej drogi, dzisiejsza ulica Sambora, został dostosowany do ukształtowania terenu i jest czytelny do dziś. Zachowała się część dawnej zabudowy, choć w zmienionej formie. Na uwagę zasługuje tu zagroda przy ul. Sambora II/3 gdzie jeden z budynków gospodarczych, chyba już jeden z ostatnich, posiada dach kryty słomą.

Ponadto zachował się zespół dworca kolejowego z budynkiem dworca oraz budynkami mieszkalnymi. Dworzec ten powstał w 1901r. w ramach budowy linii kolejowej między Kościerzyną a Kartuzami. Jest on jednym z niewielu dworców na tym terenie zachowanych w swym historycznym wyglądzie.

Nowa zabudowa wsi rozwinęła się po wojnie głównie po stronie dworca kolejowego co wpłynęło na zachowanie dawnego układu przestrzennego, niemniej następuje powolny zanik tradycyjnych form zabudowy, będących wynikiem licznych przebudów obiektów historycznych. Należy też wspomnieć o Ogrodzie Botanicznym w Gołubiu, który jest dużą atrakcją turystyczną. Został on założony w 1971r na powierzchni ponad 2 ha, gdzie zgromadzono ponad 4 tys. taksonów roślin naczyniowych pochodzących z różnych obszarów Ziemi. Zbiory roślinne podzielone są na 5 działów: ekologiczny, roślin leczniczych, roślin ozdobnych, arboretum i zadrzewienia. Ogród prowadzi działalność naukową, dydaktyczną i społeczną. Ma szeroką rzeszę zwiedzających i przyczynia się do popularyzacji wiedzy botanicznej m.in. gminy Stężycy.

Kamienica Szlachecka

Pierwsze wzmianki w źródłach o Kamienicy Szlacheckiej pojawiły się w XV wieku. Od 1906 należy do parafii we wsi Wygoda. Nazwa pochodzi od kaszubskiego słowa "kamińca" oznaczającego kamieniste miejsce. Zabudowa wsi została zmodernizowana- zachował się jedynie ceglany budynek mieszkalny z erklem a także kapliczka z pocz. XXw. jak i cmentarz poepidemiczny na pd –zach od wsi, oznaczony dziś metalowym krzyżem.

Klukowa Huta

Wieś położona na obrzeżach Kaszubskiego Parku Krajobrazowego na skrzyżowaniu dróg. Wieś parafialna notowana w źródłach od r. 1688 (z ksiąg ławniczych Kościerzyny), potem w 1749r. przeor kartuzów J. Schwengel odnotował Hutta Klukowa villa de nova radice czyli "wieś założona na nowym korzeniu" W XVII w. osada stanowiła własność szlachecką. W 1773r. kataster fryderycjański wymienia dzierżawcę, najemników oraz właścicieli dóbr Stanisława Wiecki i wdowę Wysocką. Pierwszy człon nazwy wsi pochodzi prawdopodobnie od nazwiska, drugi wskazuje, że wytwarzano tu węgiel drzewny, popiół oraz smołę. Na terenie gminy Stężycy istnieje wiele wsi mających w swej nazwie "huta" co świadczy o rozpowszechnieniu tego typu wsi. We wsi znajduje się dwór z końca XVIII w. który zachował swoją pierwotną bryłę.

Łączyno

Lokacja wsi na prawie polskim nastąpiła w połowie XV w. Należała ona do komturstwa gdańskiego, komornictwa mirachowskiego i była wtedy własnością rycerską. Od 2 poł. XVI w. stanowiła własność szlachecką. Do 1880 r. wieś należała do parafii ewangelickiej w Mirachowie a po 1890r. do parafii w Stężycy oraz do parafii katolickiej w Chmielnie, a następnie w Wygodzie. Łączyno jest wsią ulicową z zabudową obustronną i wydzielonym zespołem folwarku po drugiej stronie doliny. Droga wiejska prowadzi do jeziora gdzie zapewne znajdowała się przeprawa. W zabudowie zachowało się kilka budynków historycznych z nietynkowanej cegły, krytych dachami dwuspadowymi oraz pozostała kamienna nawierzchnia dróg wiejskich a także kamienne obudowy granic siedlisk.

Walory krajobrazowe i układ przestrzenny wsi został zachowany bez większych zmian jednak pojedyncze obiekty ulegają powolnej, niekorzystnej przemianie. Pozytywnym przykładem jest wykorzystanie jednego z budynków na cele lotniskowe, jednak nowa zabudowa w starszej części nie nawiązuje do tradycyjnego

budownictwa z tego regionu. Wieś położona jest na uboczu w pobliżu jezior Łączyńskiego i Raduńskiego Dolnego. Przez wieś prowadzi Szlak Wzgórz Szymbarskich. We wsi zachował się ceglany budynek dawnej szkoły i urokliwa kapliczka z 2 poł. XIX w.

Nowa Sikorska Huta

Nowa Sikorska Huta, wymieniona po raz pierwszy przez opata kartuzów J. Schwengla. Księgi ławnicze Kościerzyny notują Sikorską Hutę od 1687. Nazwa sugeruje, że produkowano tu węgiel drzewny oraz smołę. Źródła historyczne wprost o tym nie mówią, jest to jednak wniosek analogiczny do innych licznych Hut na Pomorzu i na Kaszubach. Jest to niewielka osada składająca się z kilku nieciekawych architektonicznie rozrzuconych domostw, usytuowana na uboczu, w pobliżu Gołubia. Na uwagę zasługuje tu, bardzo zaniedbany cmentarz poewangelicki usytuowany w lesie przy leśnym trakcie, na dość znacznym obszarze.

Nowa Wieś

Położona w pobliżu Klukowej Huty. Po raz pierwszy nazwa pojawia się w 1710 r. w wizytacji bpa Szaniawskiego. W 1773r wymienieni są z nazwiska sołtysi, gburowie i najemcy. Nazwa „Nowa Wieś” pojawia się jako przeciwieństwo starej Stężycy czy też Klukowej Huty. Układ ruralistyczny wsi jest dość czytelny. Jest to niewielka wieś placowa typu owalnicowego z zachowanym układem dróg i rozmieszczeniem siedlisk o regularnej zabudowie. Niestety obiekty ulegają degradacji jak np. jeden z najstarszych domów konstrukcji szkieletowej na terenie gminy. Chlubnym przykładem jest inny dom także konstrukcji szkieletowej, który został odbudowany w swej pierwotnej formie.

Pierszczewo

W XIII w. osada ta należała do ziemi Pirsna. W 1284 r. została darowana przez Mestwina swojej ciotce Gertrudzie. W 1311 r. przyłączono Pierszczewo do wójtostwa tczewskiego. Pomiędzy 1347 a 1350 r. mistrz Henryk Dusemer wystawił dla osady przywilej z prawem magdeburskim. W 2 poł. XVI w. stanowiła własność szlachecką (trzech Pierszczewskich). Wieś należała do parafii ewangelickiej w Szmbarku i katolickiej w Stężycy.

Wieś o charakterze ulicowym z częściowo zachowanymi siedliskami i układem drożnym oraz brukowanymi nawierzchniami wraz z kamiennymi obmurowaniami skarp i granic siedlisk. Jedynym obiektem użyteczności publicznej jest budynek szkoły wzniesiony według typowego projektu z pocz. XX w. Zachowała się także ceglana kapliczka z pocz. XXw. pozostałe obiekty zostały znacznie przebudowane tracąc swoje historyczne wartości. Wieś zachowała walory krajobrazowe - położona jest nad Jeziorem Patulskim.

Potuly

W XIII w osada ta należała do ziemi Pirsna. W 1284 r. została darowana przez Mestwina swojej ciotce Gertrudzie. W 1311 r. przyłączono Pierszczewo do wójtostwa tczewskiego. W XIV w. była własnością szlachty kaszubskiej na prawie polskim, od 2 połowy XIV w. przeszła na prawo magdeburskie. W 1472 r. wieś stała się własnością klasztoru kartuzów, a od 1564 r. opustoszała. W 1591 r. Przechodzi w posiadanie starosty Demetriusa Wejhera i jest wydzierżawiona gburom z Gołubia. Po wojnie trzynastoletniej wieś powtórnie opustoszała. W 1616 r. została ponownie osadzona przez Wejhera. Wieś należała do parafii ewangelickiej w Szymbarku i katolickiej w Goręczynie. Zachowała czytelny układ małej wsi placowej typu owalnica, obecnie z dwoma zbiornikami wodnymi w centrum niezabudowanego placu. Wokół obszerne działki z zabudową tracącą wartości historyczne poprzez znaczne przebudowania. Zachowało się kilka domów ceglanych z erklem oraz mocno zaniedbany, opuszczony cmentarz poewangelicki na wsch. od wsi, przy dawnej drodze do Szymbarka.

Sikorzyno

Jest to niewielka osada słynąca głównie z dworu Wybickich, który to dwór był gniazdem rodowym twórcy Hymnu Narodowego.

Od XVII wieku Sikorzyno należało do zasłużonego rodu Wibickich. Jeden z nich Bartłomiej Wibicki będąc wójtą klasztoru Kartuzów w Kartuzach, rozstrzygał spór o posiadłości ziemskie pomiędzy Sikorskimi a inną rodziną pomorską. Rozstrzygnięcie było korzystne dla Wybickich i w ten sposób Wibiccy stali się właścicielami Sikorzyna. Maciej Wybicki, stryj Józefa, wznosił w 1751 r. starszą część dworu. W czasach pruskich obiekt rozbudowany o nowe skrzydło.

Żył tu i tworzył Józef Wibicki twórca „Pieśni Legionów Polskich we Włoszech (1797), która jako „Mazurek Dąbrowskiego” stała się od lat 1926-1927 hymnem Narodowym Polski.

Po ostatniej wojnie dwór popadał w ruinę. Odrestaurowany w latach 1998-2008, mieści część mieszkalną i udostępnianą muzealną, prezentującą charakter szlacheckiego domostwa. Podczas budowy dworu barokowego, założono ogród poszerzony w XIX w. o część pn. z układem wodnym. Od wiejskiej drogi jest on oddzielony kamiennym murem i szpalerem lip. Nowi właściciele w 2008r. poszerzyli ogród o zielony labirynt. Dwór jest atrakcją gminy w okresie letnim udostępniany turystom.

Stężycza

Wieś o dwóch członach własnościowych. Wieś chłopska w 1381r. należała do wójtostwa mirachowskiego, na prawie polskim. Wieś szlachecka, w połowie XV wieku należała do komturstwa gdańskiego, komornictwa mirachowskiego. W roku 1458 dobra stężyckie otrzymuje rajca gdański J. V. Beke. W roku 1648 należała do Łaszewskich, notowanych tu jeszcze w 1765r. W 1780r. dziedzicem był Jan Lewald Jezierski, a w 1848r. Osterroth. Od XIII wieku Stężycza była wsią parafialną a parafia ewangelicka założona została w końcu XIX wieku. Wieś o układzie placowo - ulicowym z kościołem zlokalizowanym na placu, na rzece rozdzielającej dwie części wsi zlokalizowany był młyn wodny.

Kościół katolicki pw. Św. Katarzyny, powstały w latach 1701-1706 jest znaczną dominantą wsi w przeciwieństwie do nieużytkowanego dziś kościoła ewangelickiego (1890-1907r) usytuowanego niegdyś na zach skraju wsi. Stężycza od końca XIXw. nabierała charakteru miejskiego o czym świadczą powstające murowane domy. Obok nich zachowała się też w niewielkim stopniu zabudowa konstrukcji szkieletowej (ul. Sobieskiego13).

Układ przestrzenny Stężyczy został zachowany z czytelnym podziałem na dwie części własnościowe. Nowo narastająca zabudowa wsi wokół Jeziora Stężycyckiego przy drodze do Gołubia, Zgorzałego i Borucina prowadzi do zatarcia pierwotnego charakteru wsi. Następuje powolny proces zaniku historycznej zabudowy wsi poprzez modernizację starych obiektów i wprowadzenie nowej zabudowy. Przykładem zniszczenia walorów historycznych jest przelicowanie wieży kościoła katolickiego współczesnym klinkierem. Kościół ewangelicki pozostaje nie użytkowany. Teren dawnego cmentarza ewangelickiego został zupełnie zdewastowany.

Środowisko kulturowe wsi ulega powolnej degradacji co spowodowane jest znaczną rozbudową wsi prowadzącą do zniszczenia pierwotnego układu przestrzennego. Towarzyszy temu powolne zanikanie wartościowych elementów budownictwa historycznego.

Obecnie Stężycza jest ośrodkiem administracyjnym gminy.

Szybark

Wieś powstała w XVII w. na terenach objętych wcześniejszym osadnictwem, ale później spustoszonych. W 1605 r. postawiono drewniany kościół. Powtórnie wieś lokowana w 1610 r. przez starostę Wejhera wraz ze sprowadzeniem do opuszczonej wsi kolonistów niemieckich. Ziemie te należały do zakonu kartuzów. Do końca ostatniej wojny większość mieszkańców stanowili Niemcy. Za ich czasów działał tu hotel z restauracją "Pod Wieżycą", obecny budynek Kaszubskiego Uniwersytetu Ludowego. Na miejscu starego kościoła powstał nowy. Wybudowano w 1882 neoromański, protestancki (do 1928r.), kościół (istniejący do dziś) z cmentarzem na zachodnim krańcu wsi (pod lasem). W obecnej restauracji "Pod Wieżycą" mieściła się kaplica katolików. Koło wspomnianego wcześniej cmentarza znajduje się pomnik 10-ciu mieszkańców wsi zabitych przez nazistów w 1944r. Układ dużej wsi placowej typu owalnica wraz z kościołem oraz stawem, został zachowany do dziś wraz z częściową zabudową wsi. Jedynie cmentarz poewangelicki usytuowany od str. wsch. przy wjeździe do wsi, w przeciwieństwie do cmentarza katolickiego, jest mocno zaniedbany.

Wygoda Łączyńska

Pierwotnie osada była z folwarkiem związana z Łączynem, który od 1381 r. za czasów krzyżackich był stolicą wójtostwa mirachowskiego.

Wieś cechują unikalne na tym obszarze wartości materialne powstałe w wyniku utworzenia tu parafii katolickiej wraz z całym zespołem zabudowań w 1906 r. z inicjatywy księdza Józefa Szotowskiego. Głównym obiektem jest kościół p.w. św. Józefa, neobarokowy z czerwonej cegły z białym detalem architektonicznym wykonanym w tynku z starannie zaaranżowanym placem wokół. Towarzyszy mu plebania, organistówka, kaplica pogrzebowa. Budynki to dzieło kolońskiego architekta Fritza Kunsta. W skład zespołu wchodzi jeszcze cmentarz katolicki otoczony murem z nakrytą daszkiem bramą.

Układ przestrzennych wsi został zachowany bez większych przekształceń, wraz z zabudową historyczną. Kościół wraz z plebanią i pozostałymi budynkami towarzyszącymi jest w bardzo dobrym stanie jednak pojedyncze obiekty wsi zostały już rozebrane lub też przekształcone.

Zagrożeniem środowiska kulturowego są nowo wznoszone obiekty uzupełniające dawną zabudowę zupełnie obce miejscowej tradycji.

Zgorzale

Wieś położona jest w bliskości Stężycy. Walorem Zgorzałego jest przepiękny położenie. Wieś otoczona jest lasami, położona na brzegu jeziora Raduńskiego Górnego. Nazwa wsi pochodzi od słowa "gorzeć", odzwierciedla kilkukrotne pożary wsi. We wsi zachował się w dobrym stanie dom ceglany z erklem oraz dom konstrukcji szkieletowej - jeden z niewielu na terenie gminy Stężycy.

Walory krajobrazowe gminy.

Gmina Stężycy jest położona na terenach o wybitnych walorach krajobrazowych i jest niezwykle popularna pod względem turystycznym. Na jej terenie znajdują się obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów szczególnych.

Są to:

a) rezerwat przyrody "Ostrzycki Las"

o powierzchni 55,13ha został utworzony w 1960 roku. Rezerwat obejmuje fragmenty stoku rynny Jeziora Ostrzyckiego. W rezerwacie chronione są przede wszystkim występujące na terenie Kaszubskiego Parku Krajobrazowego zespoły lasów bukowych a z flory ogromnie bogate siedliska storczyków i jedyne w województwie pomorskim stanowisko obuwniaka.

b) Rezerwat przyrody "Szczyt Wieżyca" o powierzchni 33,59ha utworzono w 1962 roku. Obejmuje wierzchołki i znaczną część stoków najwyżej wyniesionych na Niżu Środkowoeuropejskim. Są one w całości zalesione, a panującym zbiorowiskiem leśnym jest buki.

c) Kaszubski Park Krajobrazowy wraz z otuliną na terenie gminy Stężycy zajmuje powierzchnię około 7291 ha. Kaszubski Park Krajobrazowy obejmuje zachodnią część gminy, najbardziej zróżnicowaną morfologicznie, gdzie obok pagórków i wzgórz morenowych występują głęboko rynny subglacjalne (Rynna Ostrzycko - Goręczyńska, Wieżycka i Rątorska). Ponadlokalne i ponadregionalne wartości przyrodnicze obszaru Pojezierza Kaszubskiego zostały potwierdzone zakwalifikowaniem tego terenu do krajowej sieci ekologicznej ECONET opracowanej w ramach europejskiego programu Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody - IUCN. Obszar Pojezierza Kaszubskiego stanowi obszar o znaczeniu międzynarodowym charakteryzujący się wysokim stopniem różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz korzystnymi uwarunkowaniami przestrzennymi dla zachowania siedlisk i ostoj gatunków o znaczeniu krajowym i europejskim. Jeziora Raduńsko - Ostrzyckie stanowią jedną z ostoj przyrody, których ochrona jest szczególnie istotna dla zachowania dziedzictwa przyrodniczego Europy. Według projektu "Koncepcja sieci NATURA 2000 w Polsce" Jeziora Raduńsko - Ostrzyckie jako teren o wybitnych walorach krajobrazowych, bogatej florze z licznymi gatunkami rzadkimi i zagrożonymi znalazły się wśród obszarów proponowanych do włączenia do europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000.

d) Gowidliński Obszary Chronionego Krajobrazu na terenie gminy zajmujące łącznie powierzchnię około 325 ha. Obszar obejmuje rynny jezior Gowidlińskiego, Mausz i Węgorzyno oraz ich wysoczyznowe otoczenie. Oprócz jezior w tym obrębie występuje znaczna liczba innych zbiorników wodnych, wyjątkowo urozmaicona rzeźba terenu i znaczna lesistość.

e) Zespoły przyrodniczo – krajobrazowe "Dolina Łeby", "Rynna Raduńska" oraz "Rynna Dąbrowsko - Ostrzycka" leżące na terenie na terenie Kaszubskiego Parku Krajobrazowego. Głównym celem ich ochrony to: zachowanie ciągłości przestrzennej struktur przyrodniczo - krajobrazowych o szczególnym znaczeniu dla funkcjonowania przyrody i dla identyfikacji jego specyfiki krajobrazowej, w tym rewaloryzacja i ochrona krajobrazu rynien jeziornych, obejmujących różnorodne struktury przyrodnicze oraz walory kulturowe, ochrona lęgów ptaków wodno - błotnych oraz przywrócenie ładu przestrzennego zdewastowanego krajobrazu osadniczo - rekreacyjnego.

f) Zespół Przyrodniczo - Krajobrazowy Rynna Raduńska

g) Zespół Przyrodniczo - Krajobrazowy Rynna Dąbrowsko – Ostrzycka.

Na obszarze gminy Stężycza ochroną prawną objętych jest **26 pomników przyrody** (w tym 22 drzewa, 2 grupy drzew i 2 głązy), które znajdują się w Rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody.

Ważnym elementem krajobrazowym gminy Stężycza są **jeziora, rzeki** a także mokradła. Centralna i południowa część gminy należy do dorzecza Raduni, część południowo - wschodnia do dorzecza Wierzycy, część północno - zachodnia do dorzecza Słupi, a część południowo - zachodnia do dorzecza Wdy.

Drugim najważniejszym elementem hydrograficznym gminy są jeziora. Należą do nich: Stężyckie, Raduńskie Górne (najgłębsze-43m) i Dolne (na granicy gminy), Lubowisko, Patulskie, Dąbrowskie, Ostrzyckie, Bukrzyno Duże i Małe oraz Zamkowisko Duża i Małe, Żuromińskie, Boruckie, Kniewo, Kamionko i Sołeckie a także małe jeziora Glinno i Szewinko. Największa liczba małych oczek wodnych znajduje się w północno - zachodniej części gminy. Mokradła występują przede wszystkim w dolinie Czystej Wody.

Ten zwarty system jezior i rzek przyczynił się do powstania **szlaku wodnego** pod nazwą „**Kółko Raduńskie**”, którego długość wynosi około 40 km i jest bardzo atrakcyjnym miejscem dla spływów kajakowych i uprawiania sportów wodnych. Kółko Raduńskie - są to połączone w nieregularne koło jeziora przypominające kształtem naszyjnik. Jest to ponad 25 zbiorników wodnych w systemie rynien polodowcowych w całości położonych na obszarze Kaszubskiego Parku Krajobrazowego. Nie wysiadając prawie z kajaka, można opłynąć cały opisany teren.

Obszar gminy Stężycza wyróżnia, bardzo charakterystyczny dla tego terenu **folklorem kaszubskim** rozciągającym się od Pomorza Gdańskiego aż po Bory Tucholskie. Kulturowany jest tu **język kaszubski**, prześladowany w okresie germanizacji tego regionu jak i tępiący za czasów komunistycznych. Język ten jest nauczany w niektórych szkołach gminy. Również nazwy geograficzne na tablicach informacyjnych poszczególnych miejscowości są dwujęzyczne (polski i kaszubski).

Kaszubi w odróżnieniu od mieszkańców innych regionów, mogą pochwalić się **literaturą** we własnym języku. Pierwszym Kaszubem piszącym w rodzimym języku był Florian Ceynowa (1817-1881). Jeszcze, za jego życia narodził się inny znany autor dzieł kaszubskich Hieronim Derdowski (1817-1881). Hieronim jako wybitny pisarz i poeta przyczynił się do powstania nieoficjalnego hymnu kaszubskiego „Mazurek Kaszubski”. Równie ważnymi postaciami literatury kaszubskiej byli Aleksander Majkowski (1876-1938), lekarz i działacz kaszubski oraz Bernard Sychta (1907-1982), ksiądz z Sierakowic, badacz języka i folkloru kaszubskiego

Na uwagę zasługuje tu **haft kaszubski** wyróżniający się kolorystką jak i motywami roślinnymi także **muzyka i tańce kaszubskie**, które wykonuje się właśnie w bogato haftowanych strojach. Kaszubi stosunkowo szybko przestali używać strojów ludowych, stało się to już w XIX wieku. Nie mniej Kaszubi mieli kilka różnych strojów w zależności od wykonywanej pracy. Inny ubiór nosił rolnik a inny rybak. Dziś kaszubskie zespoły pieśni i tańca prezentują jedynie świąteczną formę stroju kaszubskiego a ich występy są atrakcją tego regionu i przyciągają rzesze turystów.

Charakterystyczna dla tego regionu jest także **kuchnia kaszubska** stosowana nie tylko w prywatnych domach, ale także w licznych restauracjach, przyciągająca licznych turystów i mieszkańców pobliskiego Trójmiasta.

5.3. ZABYTKI GMINY S TĘŻYCZA UJĘTE W W OJEWÓDZKIEJ E WIDENCJI Z ABYTKÓW.

LP	POWIAT	GMINA	MIEJSCOWOŚĆ	ULICA	NR	OBIEKT
1	kartuski	Stężycza	Borucino		33	dom mieszkalny
2	kartuski	Stężycza	Gołubie	Młyńska	5	młyn
3	kartuski	Stężycza	Gołubie	Sambora	14	dom mieszkalny
4	kartuski	Stężycza	Gołubie	Sambora	17	d. szkoła
5	kartuski	Stężycza	Gołubie		26	dom mieszkalny
6	kartuski	Stężycza	Kamienica Szlachecka		44	dom mieszkalny
7	kartuski	Stężycza	Kamienica Szlachecka			kapliczka Matki Boskiej
8	kartuski	Stężycza	Łączyno			kapliczka Matki Boskiej

9	kartuski	Stężycza	Sikorzyno			dwór
10	kartuski	Stężycza	Stężycza	9 Marca	7 d.2	dom mieszkalny
11	kartuski	Stężycza	Stężycza	9 Marca	9	kościół ewangelicki
12	kartuski	Stężycza	Stężycza	Jana III Sobieskiego	10	dom mieszkalny
13	kartuski	Stężycza	Stężycza	Jana III Sobieskiego		kościół parafialny p.w. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej
14	kartuski	Stężycza	Stężycza	Kartuska	25	dom - d.MO
15	kartuski	Stężycza	Stężycza	Majkowskiego	3 d. 87	dom mieszkalny
16	kartuski	Stężycza	Stężycza	Polna	2	dom mieszkalny
17	kartuski	Stężycza	Szymbark	Szkolna		szkoła
18	kartuski	Stężycza	Szymbark		6	plebania
19	kartuski	Stężycza	Szymbark		6	bud. gosp. przy plebanii
20	kartuski	Stężycza	Szymbark		52	dom mieszkalny-poczta
21	kartuski	Stężycza	Szymbark			kościół paraf. św. Teresy od Dzieciątka Jezus
22	kartuski	Stężycza	Wygoda Łączyńska		20	kościół parafialny p.w. św. Józefa
23	kartuski	Stężycza	Wygoda Łączyńska		20	bud. gosp. przy plebanii
24	kartuski	Stężycza	Wygoda Łączyńska		21	dom mieszkalny - organistówka
25	kartuski	Stężycza	Zgorzale	Ks. Lubińskiego	6	dom mieszkalny

W Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków gminy Stężycza znajduje się 25 obiektów. Po weryfikacji w terenie uznano, że należy powiększyć ilość zabytkowych obiektów do 81. Stanowią one dziedzictwo kulturowe tego terenu. Wykonano więc dodatkowo 56 szt. kart więcej łącznie z zabytkami nieruchomymi gminy Stężycza wpisanymi do Rejestru Zabytków Wojewódzkiego Pomorskiego Konserwatora Zabytków – co wykazano poniżej

5.4. EWIDENCJA ZABYTKÓW GMINY STEŻYCZA - WYKAZ KART ADRESOWYCH

L	MIEJSCOWOŚĆ	ULICA	NR	OBIEKT	NR DZIAŁKI	REJESTR ZABYTKÓW
1	Borucino			Kapliczka	168	
2	Borucino		12	Budynek mieszkalny	147/1	
3	Borucino		33	Budynek mieszkalny	151	
4	Czapielski Młyn	Skrzyżowanie za wsią		Cmentarz ewangelicki	34/2	
5	Gapowo		26	Folwark z budynkiem gospodarczym	253/1	
6	Gapowo		26	Dwór	253/1	
7	Gołubie			Układ ruralistyczny		
8	Gołubie	Skrzyżowanie ul. Sambora II i św.		Kapliczka	75/1	

		Antoniego				
9	Gołubie	Dworcowa	1	Budynek dworca kolejowego	160/7	
10	Gołubie	Dworcowa	2	Kolejowy budynek mieszkalny z gołębnikiem	160/6	
11	Gołubie	Młyńska	7	Młyn ze śluzą	124/2	
12	Gołubie	Sambora II	3	Budynek gospodarczy	116	
13	Gołubie	Sambora II	14	Budynek mieszkalny	104/8	
14	Gołubie	Sambora II	17	d. szkoła	132/3	
15	Gołubie	Sambora II	22 d. 26	Budynek mieszkalny	150/10	
16	Gołubie	Św. Antoniego	1	Budynek mieszkalny	88/1	
17	Kamienica Szlachecka	Skrzyżowanie ul. Długiej i Spacerowej		kapliczka	560/1	
18	Kamienica Szlachecka	Długa	10	Budynek mieszkalny	560/1	
19	Kamienica Szlachecka	Zalesione wzgórze na pd-zach od wsi		Cmentarz poepidemiczny	110/1	
20	Klukowa Huta	Lipowa	1	dwór	386/6	
21	Łączyno			kapliczka	222/6	
22	Łączyno		4	Szkoła ob. mieszkalny	223/5	
23	Łączyno		36	Budynek mieszkalny	139	
24	Nowa Sikorska Huta			Cmentarz poewangelicki	40	
25	Nowa Wieś			Układ ruralistyczny		
26	Nowa Wieś		6 d. 9	Budynek mieszkalny	136	
27	Nowa Wieś		8	Budynek mieszkalny	233/13	
28	Nowa Wieś		25	Budynek mieszkalny	210	
	Pierszczewo		44	Szkoła ob. siedziba	103	

29				fundacji		
30	Pierszczewo		41 d. 16	Budynek mieszkalny	124	
31	Pierszczewo			Kapliczka	108	
32	Potuły			Układ ruralis		
33	Potuły			Cmentarz poewangelicki	57	
34	Potuły	Jeziorna	1	Budynek mieszkalny	68/10	
35	Potuły	Jeziorna	19	Budynek mieszkalny	80	
36	Potuły	Jeziorna	24	Budynek mieszkalny	48	
37	Sikorzyno		39 a	dwór	102/6	Nr 1555 Decyzja z dnia 13.07.1995r.
38	Sikorzyno		39 a	park	102/6	Nr 1555 Decyzja z dnia 13.07.1995r.
39	Stare Czaple			kapliczka	45	
40	Stare Czaple			Układ ruralistyczny		
41	Stężyca			Układ ruralistyczny		
42	Stężyca	9 Marca	7	pastorówka ob. Urząd Gminy	599	
43	Stężyca	9 Marca	13	Kościół ewangelicki	602/2	Nr 1120 Decyzja z dnia 10.06.1986 r.
44	Stężyca	Róg Ul. 9 Marca i Sobieskiego		kapliczka	61/7	
45	Stężyca	Sobieskiego	3	Budynek mieszkalny	547/2	
46	Stężyca	Sobieskiego	3	Budynek gospodarczy	547/2	
47	Stężyca	Sobieskiego	8	Budynek mieszkalny	591	
48	Stężyca	Sobieskiego	10	Bud.mieszk.	522	
49	Stężyca	Sobieskiego	13	Budynek mieszkalny	541/4	
50	Stężyca	Sobieskiego	15	Budynek mieszk-handl.	523	

51	Stężyca	Sobieskiego	16	Kościół paraf. p.w. Katarzyny Aleksandryjskiej	254	Nr 254 Decyzja z dnia 02.12.1961 r.
52	Stężyca	Sobieskiego		Cmentarz katolicki	495, 496, 497, 498/1, 653/5	
53	Stężyca	Kartuska	16	Budynek mieszkalny	577/1	
54	Stężyca	Kartuska	27 d. 25	Budynek siedziby policji	554/2	
55	Stężyca	Majkowskiego	3	Budynek mieszkalny	533/4	
56	Stężyca	Polna	2	Budynek mieszkalny	595	
57	Stężycka Huta			kapliczka	74	
58	Szymbark			Układ ruralistyczny		
59	Szymbark	Długa	14	Kościół p.w. św. Teresy	90/1	
60	Szymbark	Długa	18	Plebania	91/1	
61	Szymbark	Długa	18	Budynek gospodarczy	91/1	
62	Szymbark	Skrzyżowanie ul. Długiej i Sportowej		Kapliczka	98/1	
63	Szymbark	Długa	25	Szkoła ob. biblioteka	135	
64	Szymbark	Zakładników Szymbarskich	3 d. 76	Budynek mieszkalny	110	
65	Szymbark	Zakładników Szymbarskich		Cmentarz komunalny	112	
66	Szymbark			Cmentarz poewangelicki	41, 42,43	
67	Wygoda Łączyńska		19	Kościół par. p.w. św. Józefa	23	Nr 1837 Decyzja z dnia 29.10.2008 r.
68	Wygoda Łączyńska		19	Elementy małej architektury (mur kościelny, brama, atrium)	23	Nr 1837 Decyzja z dnia 29.10.2008 r.
69	Wygoda Łączyńska		19	Kaplica pogrzebowa	23	
	Wygoda		20	Plebania	22/5	Nr 1837

70	Łączyńska					Decyzja z dnia 29.10.2008 r.
71	Wygoda Łączyńska		20	Budynek gospodarczy	22/5	
72	Wygoda Łączyńska		21	organistówka	21	
73	Wygoda Łączyńska			cmentarz	19/8	
74	Wygoda Łączyńska		18	Budynek mieszkalny	22/4	
75	Wygoda Łączyńska		18	Budynek gospodarczy	22/4	
76	Wygoda Łączyńska		16 a	Budynek mieszkalny	16/30	
77	Zgorzałe	Ks. Lubińskiego	6	Budynek mieszkalny	81/8	
78	Zgorzałe	Pod Kasztanem	1	Budynek mieszkalny	35/3	
79	Zgorzałe	L. Wałęsy	29	Budynek mieszkalny	36	
80	Żuromino			Kapliczka I	187/1	
81	Żuromino			Kapliczka II	181	

Łącznie Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Stężycza liczy obecnie 81 obiekty, w tym cztery kościoły, jedną kaplicę przedpogrzebową, jedenaście kapliczek, osiem cmentarzy, trzy dwory, jeden park dworski, budynek dworca kolejowego, młyn ze śluzą, sześć układów ruralistycznych, a także budynki mieszkalne.

5.5. Zabytki nieruchome gminy Stężycza wpisane do Rejestru Zabytków Nieruchomych Wojewódzkiego Pomorskiego Konserwatora Zabytków:

- 1) Sikorzyno 39a - dwór - nr rejestr.1555- decyzja z dnia 13.07.1995r.
- 2) Sikorzyno 39a - park - nr rejestr. 1555- decyzja z dnia 13.07. 1995r.
- 3) Stężycza, ul. 9 Marca 13 – kościół ewangelicki - nr rejestr. Nr 1120 – decyzja z dnia 10.06.1986 r.
- 4) Stężycza, ul. Sobieskiego 16 – kościół paraf. p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej – nr rejestr. 254 –decyzja z dnia 02.12. 1961r.
- 5) Wygoda Łączyńska 19 - kościół paraf. p.w. Św. Józefa - nr rejestr. 1837 - decyzja z dnia 29.10.2008r.
- 6) Wygoda Łączyńska 19 – elementy malej architektury (mur kościelny, brama, atrium) - nr rejestr. 1837- decyzja z dnia 29.10.2008r.
- 7) Wygoda Łączyńska 20 – plebania - nr rejestr. 1837- decyzja z 29.10.2008r.

Na szczególną uwagę i propozycję wpisu do Rejestru Zabytków Województwa Pomorskiego zasługują układy ruralistyczne niektórych wsi gminy Stężycza jak: **Golubie** (wieś ulicowa), **Stare Czaple** (owalnica wokół jeziora), **Stężycza** (układ placowo-ulicowy) czy **Szymbark** (wieś placowa typu owalnicowego). Również **dworzec kolejowy w Gołubiu** wraz z otaczającymi budynkami mieszkalnymi dla pracowników kolejowych jest wart wpisania do rejestru.

Proponuje się także wpisanie do Rejestru **zespołu folwarcznego w Gapowie** w skład, którego wchodzi folwark założony na regularnym planie wydłużonego prostokąta z zachowanym budynkiem dworu, za którym znajduje się lodownia, od pd. budynek gospodarczy, a od strony pn. kuźnia. Obiekt jest bardzo zadbane przez

obecnych właścicieli . Z obiektów sakralnych należy wpisać do Rejestru Zabytków **kościół katolicki** (niegdyś ewangelicki) **p.w. św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Szymbarku** pochodzący z końca XIXw.

5.6. Zabytki ruchome gminy Stężycza wpisane do Rejestru Zabytków Ruchomych Wojewódzkiego Pomorskiego Konserwatora Zabytków:

Wyposażenie kościoła parafialnego p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Stężycy - nr zbiorczy rejestru B 109 oraz B 120 z 4.01.1973r. i B 374 z 11.03.2006r.

- ołtarz główny wraz z 2 obrazami, 2 figurami i kurdybanem (1 poł. XVIII w.)
- ołtarz boczny-str.pd- z 2 rzeźbami (1 poł. XVIII w.)
- ołtarz boczny-str.pn-z obrazem (1 poł. XVIII w.)
- ambona barokowa
- chrzcielnica barokowa
- organy-neoklasycyzm-1864r.
- konfesjonał rokokowy- 2 poł. XVIII w.
- 2 feretrony- 2 poł. XVIII w.
- 2 rzeźby gotyckie NMP z Dzieciątkiem
- rzeźba- postacie czterech świętych – ok. 1450 r.
- krucyfiks barokowy- XVIII w.
- rzeźba-Ukrzyżowanie- koniec XVIIIw.
- monstrancja rokokowa- 1778-1784r.
- 2 kielichy mszalne- koniec XVIIIw.

5.7. Zabytki i obszary wpisane do Rejestru Zabytków Archeologicznych - Nieruchomych Wojewódzkiego Pomorskiego Konserwatora Zabytków:

- 1) Kamienica Szlachecka – grodzisko wyżynne wczesnośredniowieczne, dec. Nr 011/A z dnia 11.11.47 r.,
- 2) Gołubie – grodzisko wczesnośredniowieczne, dec. Nr 013/A z dnia 11.11.47 r.,
- 3) Uniradze – cmentarzysko kurhanowe z wczesnego średniowiecza, dec. Nr 060/Az dnia 01.12.69 r.,
- 4) Łączyno – cmentarzysko płaskie z wczesnej epoki żelaza (Grobów skrzynkowych), dec. NM61/A z dnia 21.11.71 r.,
- 5) Borucino – cmentarzysko płaskie z wczesnej epoki żelaza, dec. Nr 232/A z dnia 06.12.72 r.,
- 6) Niesiołowice – cmentarzysko płaskie z wczesnej epoki żelaza, dec. Nr 236/A z 06.12.72 r.,
- 7) Stare Czaple – cmentarzysko kurhanowe, dec. Nr 404/A z 24.04.85
- 8) Łosienice – cmentarzysko płaskie z wczesnej epoki żelaza, dec. Nr 405/A z dnia 24.04.85r.
- 9) Klukowa Huta – cmentarzysko płaskie z wczesnej epoki żelaza, dec. Nr 406/A z dnia 24.04.85 r.,
- 10) Borucino – cmentarzysko płaskie i osada otwarta z wczesnej epoki żelaza, dec. Nr 41 O/A z dnia 15.05.85r.,
- 11) Czapielski Młyn – grodzisko wczesnośredniowieczne, dec. Nr 029/A z dnia 27.11.68 r.

6. Ocena dziedzictwa kulturowego gminy stężycza. Analiza szans i zagrożeń.

Analizując stan krajobrazu kulturowego Gminy Stężycza rozpoznano następujące czynniki determinujące dalszy rozwój dziedzictwa kulturowego gminy:

Silne strony:

- liczna zabudowa mieszkalna wraz z budynkami gospodarczymi pochodząca z drugiej poł. XIX w i XX w. zachowana prawie w każdej wsi gminy
- budynki szkolne (Gołubie, Łączyno, Szymbark)

- zachowane obiekty architektury sakralnej (kościół: Szymbark, Wygoda Łączyńska, Stężycy) wraz z budynkami przylegającymi (plebanie)
- liczne obiekty małej architektury sakralnej w formie zabytkowych kapliczek (Borucino, Gołubie, Kamienica Szlachecka, Łączyno, Czaple Stare, Stężycy, Szymbark, Żuromino)
- cmentarze katolickie często z kaplicami pogrzebowymi (Stężycy, Szymbark, Wygoda Łączyńska)
- cmentarze poewangelickie (Czapielski Młyn, Kamienica Szlachecka-cmentarz poepidemiczny, Nowa Sikorska Huta, Szymbark)
- budynki dworca kolejowego w Gołubiu
- układy ruralistyczne (Gołubie, Potuły, Czaple Stare, Stężycy)
- środowisko naturalne wraz krajobrazem kulturowym (Kaszubski Park Krajobrazowy, rezerваты przyrody, pomniki przyrody, szlaki turystyczne wodne, rowerowe, piesze)
- tradycja i folklor Kaszub wraz z językiem.

Słabe strony:

- liczne zmiany i zatarcia charakteru dawnych zabudowań mieszkalnych i gospodarczych
- brak opieki nad cmentarzami poewangelickimi
- brak inwestorów zewnętrznych zainteresowanych rewitalizacją obiektów zabytkowych
- niedostateczna edukacja o wartościach dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców co powoduje nieodwracalne zmiany w budynkach mieszkalnych i gospodarczych
- niewystarczające dofinansowanie do projektów dotyczących remontów, konserwacji zabytków, w tym dla prywatnych właścicieli
- brak lub niska wiedza o prawnych zobowiązaniach właścicieli do należytego utrzymania obiektów historycznych

Szanse:

- możliwość rewaloryzacji części substancji zabytkowej z wykorzystaniem dotacji państwowych jak i unijnych (kościół poewangelicki w Stężycy)
- dalsze korzystne tendencje i prognozy w zakresie rozwoju turystyki kulturowej
- rozszerzenie współpracy międzyregionalnej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego- szczególnie między sąsiednimi gminami

Zagrożenia:

- postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego (układy ruralistyczne, zagrody wiejskie, cmentarze poewangelickie),
- brak poczucia wspólnoty lokalnej wśród mieszkańców gminy,
- niewłaściwe regulacje prawne umożliwiające niekontrolowaną urbanizację na obszarach cennych krajobrazowo skutkującą zagrożeniem krajobrazu kulturowego,
- dewaloryzacja krajobrazu kulturowego przez niekontrolowany proces wprowadzania nowej zabudowy lub wymianę starej na nową o obcych formach,
- brak odpowiednich przepisów pobudzających sponsorowanie kultury i ochrony zabytków,
- traktowanie konieczności ochrony dziedzictwa kulturowego jako problemu konfliktogenego i ograniczającego swobodę dysponowania własnością prywatną i publiczną,
- niewystarczająca współpraca państwa i samorządu terytorialnego na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego.

7. Założenia programowe - Priorytety I kierunki działań.

Biorąc pod uwagę zasoby dziedzictwa kulturowego Gminy Stężycy określono następujące priorytety oraz kierunki działań i zadania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Stężycy na lata 2014 –2017.

Priorytet I:

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju społeczno -gospodarczego gminy.

Kierunek działań programu opieki:

Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

Zadania:

- podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących nie tylko własnością gminy
- pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w pozyskaniu środków na odnowę zabytków
- stała opieka nad zabytkami
- zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą

Priorytet II:

Rozszerzanie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy

Kierunek działań: aktualizacja i uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków

Zadania:

- dokonywanie przeglądów zasobów wpisanych do rejestru zabytków
- (proponuje się dokonania wpisu do Rejestru Zabytków Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zespołu folwarcznego w Gapowie oraz kościoła p.w. św. Teresy w Szymbarku)
- zbieranie informacji, co 2 lata, od właścicieli obiektów wpisanych do ewidencji zabytków nt. przeprowadzonych remontów

Priorytet III:

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunek działań:

Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego

Zadanie:

konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych miejscowości w lokalnych dokumentach planistycznych, strategicznych oraz decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego.

Priorytet IV:

Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego gminy

Kierunek działań:

Ułatwienie dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy

Zadanie:

- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Stężycy na lata 2014 –2017 na stronie internetowej Urzędu Gminy
- udostępnienie informacji o obiektach zabytkowych na stronie internetowej Urzędu Gminy Stężycy

8. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Program został opracowany na okres prawie trzech lat (2014-2017) i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt powinien sporządzać sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiać je Radzie Gminy oraz Pomorskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również

wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Proponuje się następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji gminnego programu:

W ramach priorytetu I:

- poziom wydatków budżetu gminy na realizację programu ochrony i opieki nad zabytkami
- wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez gminę
- wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez właścicieli zabytkowych obiektów
- liczba obiektów poddanych pracom zabezpieczającym przed pożarem, zniszczeniem lub kradzieżą

W ramach priorytetu II:

- ilość wprowadzonych zmian do gminnej ewidencji zabytków
- ilość nowych obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków (postuluje się wpis do Rejestru Zabytków Pomorskiego Konserwatora Zabytków wpisania)

W ramach priorytetu III:

- ilość inwestycji na obszarach objętych ochroną zabytków

W ramach priorytetu IV:

- ilość opracowań umieszczonych na stronie internetowej Urzędu Gminy

9. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady zawarte w rozdziale 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną, w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku. Zadania związane z opieką nad zabytkami na terenie Gminy Stężyca mogą być finansowane m.in. z następujących źródeł:

- z budżetu gminy (w miarę posiadanych możliwości)
- finansowanie odbywać się może np. w ramach dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (gmina posiada osiem obiektów rejestrowych, które są już po renowacji w bardzo dobrym stanie)
- z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- z budżetu Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy,
- z dotacji unijnych w ramach nowych programów operacyjnych
- z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego

10. Podsumowanie - sposoby realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków w gminie Stężyca

Poprzez prowadzenie właściwej polityki władze samorządowe mogą i powinny wytyczać oraz kreować właściwe postawy obywateli wobec zachowanego dziedzictwa. Do najważniejszych zadań w tym względzie należy :

- 1) **Edukacja mieszkańców** w zakresie konieczności ochrony miejscowego dziedzictwa kulturowego. Propagowanie idei poszanowania lokalnej specyfiki budowlanej i zachowania ciągłości tradycji. Wskazane są takie inicjatywy jak organizowanie spotkań dla ludności z pracownikami służb konserwatorskich, tworzenie

ścieżek edukacyjnych dla młodzieży szkolnej, mające na celu uświadomienia roli zabytków w krajobrazie kulturowym. Wskazywanie i promowanie najlepszych realizacji inwestycji związanych z zabytkami.

2) **Administracyjne egzekwowanie rygorów** określonych m.in. w dokumentach planistycznych oraz decyzjach administracyjnych, głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji, a także ochrony wyznaczonych obszarów i budynków. Ważną rzeczą jest również skuteczna egzekucja prawa budowlanego, a co za tym idzie walka z samowolami budowlanymi. To właśnie prawdopodobnie samowole budowlane przyczyniły się do utraty cech zabytkowych przez znaczną część budynków. Należą do nich głównie wymiany okien, najczęściej wiążące się z poszerzeniem otworów, zmiany kształtu dachu, dowolny dobór poszycia, zbijanie tynków lub też tynkowanie elewacji ceglanych oraz docieplanie kosztem podziałów architektonicznych wystroju.

3) **Rozwój i promocja walorów turystycznych**, z wykorzystaniem w tym celu obiektów zabytkowych.

4) **Monitoring umów dotyczących sprzedaży zabytków** osobom i przedsiębiorstwom prywatnym, pod kątem realizacji zobowiązań tych podmiotów względem zakupionych obiektów.

5) Wykorzystanie zabytkowych zasobów gminy do **aktywizacji gospodarczej**, np. w obszarze turystyki i rekreacji.

6) **Współpraca ze służbami konserwatorskimi** województwa:

a) Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektów ujętych w Rejestrze Zabytków - wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne związane z tymi obiektami wymagają pozwolenia Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

b) Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków - **wymaga się zachowania: bryły obiektu i dachu co do kształtu i materiału, podziałów w elewacji, wystroju architektonicznego, stolarki okiennej i drzwiowej co do wielkości, kształtu, wewnętrznych podziałów oraz detalu ozdobnego.** Dopuszcza się stosowanie nowych technologii we wnętrzu obiektu. Wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne związane z tymi obiektami, wykraczające poza wyżej wymieniony zakres, wymagają uzgodnienia z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ustala się następujące zadania, które powinny być uwzględniane przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, wspierające właścicieli lub posiadaczy zabytków, wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a mianowicie:

- zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- wyeksponowania poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego
- zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- realizacji przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

ANEKS:

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH ZANJDUJĄCYCH SIĘ W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW – GMINA STĘŻYCA

L.p.	Miejscowość	Gmina	Nr stan.	Rodzaj stanowiska	Chronologia	Nr ob. Azp; nr st.
1	GOLUBIE	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	HALLSTATT C-D;	14-38;109;
2	GOLUBIE	STĘŻYCA	2	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; NEOLIT	14-38;112;
3	GOLUBIE	STĘŻYCA	3	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	HALLSTATT D	
4	GOLUBIE	STĘŻYCA	4	ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATENSKI	14-38;68;

5	GOŁUBIE	STĘŻYCA	5	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	HALLSTATT D	14-38;114;
6	GOŁUBIE	STĘŻYCA	6	ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;115;
7	GOŁUBIE	STĘŻYCA	7	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	14-38;116;
8	GOŁUBIE	STĘŻYCA	8	ZNALEZISKO LUŻNE ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	
9	GOŁUBIE	STĘŻYCA	9	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	14-38;99;
10	GOŁUBIE	STĘŻYCA	10	CMENTARZYSKO	-	14-38;100;
11	GOŁUBIE	STĘŻYCA	11	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	EPOKA NIEOKREŚLONA	14-38;102;
12	GOŁUBIE	STĘŻYCA	12	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	14-38;106;
13	GOŁUBIE	STĘŻYCA	16	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;87;
14	GOŁUBIE	STĘŻYCA	17	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;88;
15	GOŁUBIE	STĘŻYCA	18	PUNKT OSADNICZY ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;89;
16	GOŁUBIE	STĘŻYCA	19	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;90;
17	GOŁUBIE	STĘŻYCA	20	PUNKT OSADNICZY	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;91;
18	GOŁUBIE	STĘŻYCA	21	PUNKT OSADNICZY PUNKT OSADNICZY	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;92;
19	GOŁUBIE	STĘŻYCA	22	PUNKT OSADNICZY PUNKT OSADNICZY	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	14-38;98;
20	GOŁUBIE	STĘŻYCA	23	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;67;
21	GOŁUBIE	STĘŻYCA	24	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;101;
22	GOŁUBIE	STĘŻYCA	25	PUNKT OSADNICZY	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;107;
23	GOŁUBIE	STĘŻYCA	26	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;108;
24	GOŁUBIE	STĘŻYCA	27	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;110;
25	GOŁUBIE	STĘŻYCA	28	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;111;
26	GOŁUBIE	STĘŻYCA	29	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;69;
27	KLUKOWA HUTA	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	
28	KLUKOWA HUTA	STĘŻYCA	2	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	
29	KLUKOWA HUTA	STĘŻYCA	3	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	HALLSTATT	
30	KLUKOWA HUTA	STĘŻYCA	4	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	
31	KLUKOWA HUTA	STĘŻYCA	5	HUTA SZKŁA	EPOKA NIEOKREŚLONA	

32	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	1	GRODZISKO	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE;	
33	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	2	PUNKT OSADNICZY OSADA?	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;28;
34	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	3	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;79;
35	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	4	ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?; PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;80;
36	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	5	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;81;
37	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	6	CMENTARZYSKO KURHANOWE ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;29;
38	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	7	PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;23;
39	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	8	PUNKT OSADNICZY OSADA OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;30;
40	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	9	GRODZISKO	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;32;
41	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	11	CMENTARZYSKO	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	14-38;113;
42	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	12	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;9;
43	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	13	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;10;
44	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	14	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	14-38;11;
45	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	15	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;12;
46	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	16	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;13;
47	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	17	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;14;
48	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	18	PUNKT OSADNICZY	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;15;
49	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	19	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;16;
50	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	20	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;17;
51	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	21	PUNKT OSADNICZY	OKRES NOWOŻYTNY	14-38;18;
52	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	22	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;19;
53	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	23	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;20;
54	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	24	PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;21;
55	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	25	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;22;
56	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	26	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;51;
57	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	27	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;24;
58	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	28	PUNKT OSADNICZY	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;25;
59	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	29	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;26;

60	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	30	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;27;
61	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	31	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;31;
62	NOWE CZAPLE	STĘŻYCA	32	ŚLAD OSADNICTWA	PALEOLIT	
63	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	HALLSTATT D/WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATENSKI	14-38;46;
64	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	2	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATENSKI	14-38;53;
65	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	3	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATENSKI; HALLSTATT D	14-38;54;
66	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	4	ZNALEZISKO LUŻNE ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; HALLSTATT D; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	14-38;52;
67	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	5	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE;	14-38;47;
68	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	6	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;82;
69	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	7	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;48;
70	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	8	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;49;
71	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	9	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	HALLSTATT D; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;50;
72	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	10	PUNKT OSADNICZY ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	14-38;45;
73	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	11	PUNKT OSADNICZY ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	14-38;44;
74	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	12	ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;43;
75	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	13	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;42;
76	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	14	ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;41;
77	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	15	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	14-38;40;
78	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	16	PUNKT OSADNICZY ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	14-38;39;
79	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	17	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;38;
80	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	18	ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY	HALLSTATT D; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;37;

81	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	19	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;36;
82	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	20	ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;35;
83	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	21	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	-; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;34;
84	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	22	ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	14-38;33;
85	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	23	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;70;
86	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	24	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;71;
87	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	25	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;72;
88	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	26	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;73;
89	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	27	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;74;
90	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	28	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;93;
91	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	29	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;94;
92	PIERSZCZEWO	STĘŻYCA	30	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;95;
93	POTUŁY	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI	14-39;126;
94	POTUŁY	STĘŻYCA	2	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	14-39;127;
95	POTUŁY	STĘŻYCA	3	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;128;
96	POTUŁY	STĘŻYCA	4	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;129;
97	POTUŁY	STĘŻYCA	5	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;130;
98	POTUŁY	STĘŻYCA	6	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;131;
99	POTUŁY	STĘŻYCA	7	ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; OKRES NOWOŻYTNY	14-39;132;
100	POTUŁY	STĘŻYCA	8	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;133;
101	POTUŁY	STĘŻYCA	9	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;134;
102	POTUŁY	STĘŻYCA	10	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;135;
103	POTUŁY	STĘŻYCA	11	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;136;
104	POTUŁY	STĘŻYCA	12	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;137;
105	POTUŁY	STĘŻYCA	13	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;138;

106	POTUŁY	STEŻYCA	14	ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;139;
107	POTUŁY	STEŻYCA	15	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;140;
108	POTUŁY	STEŻYCA	16	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;141;
109	POTUŁY	STEŻYCA	17	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;142;
110	POTUŁY	STEŻYCA	18	ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;143;
111	POTUŁY	STEŻYCA	19	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;144;
112	POTUŁY	STEŻYCA	20	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	PRADZIEJE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;145;
113	POTUŁY	STEŻYCA	21	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;146;
114	POTUŁY	STEŻYCA	22	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-39;147;
115	POTUŁY	STEŻYCA	23	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;148;
116	POTUŁY	STEŻYCA	24	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;149;
117	POTUŁY	STEŻYCA	25	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;150;
118	POTUŁY	STEŻYCA	26	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-39;151;
119	POTUŁY	STEŻYCA	27	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-39;152;
120	POTUŁY	STEŻYCA	28	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;153;
121	POTUŁY	STEŻYCA	29	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;75;
122	POTUŁY	STEŻYCA	30	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;76;
123	POTUŁY	STEŻYCA	31	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;77;
124	POTUŁY	STEŻYCA	32	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;78;
125	POTUŁY	STEŻYCA	33	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;79;
126	POTUŁY	STEŻYCA	34	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;80;
127	POTUŁY	STEŻYCA	35	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;103;
128	STEŻYCA	STEŻYCA	1	CMENTARZYSKO	HALLSTATT	
129	STEŻYCA	STEŻYCA	2	ZNALEZISKO LUŻNE	EPOKA NIEOKREŚLONA	
130	STEŻYCA	STEŻYCA	3	CMENTARZYSKO KURHANOWE CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	IV-V OKRES EPOKI BRĄZU; WCZESNA EPOKA ŻELAZA	

131	STEŻYCA	STEŻYCA	4	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH CMENTARZYSKO KURHANOWE	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?; MŁODSZA EPOKA BRĄZU/WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
132	STEŻYCA	STEŻYCA	5	ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	
133	STEŻYCA	STEŻYCA	6	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	
134	STEŻYCA	STEŻYCA	7	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH? ZNALEZISKO LUŻNE ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?; WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	
135	STEŻYCA	STEŻYCA	8	ZNALEZISKO LUŻNE ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	
136	STEŻYCA	STEŻYCA	9	OSADA OTWARTA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	
137	STEŻYCA	STEŻYCA	10	CMENTARZYSKO KURHANOWE	-	
138	STEŻYCA	STEŻYCA	11	ZNALEZISKO LUŻNE ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;65;
139	STEŻYCA	STEŻYCA	12	ZNALEZISKO LUŻNE	ŚREDNIOWIECZE	13-38;
140	STEŻYCA	STEŻYCA	13	CMENTARZYSKO KURHANOWE	EPOKA NIEOKREŚLONA	13-38;
141	STEŻYCA	STEŻYCA	14	ZNALEZISKO LUŻNE	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE?	
142	STEŻYCA	STEŻYCA	15	CMENTARZYSKO? SKARB MONET ZNALEZISKO LUŻNE	EPOKA ŻELAZA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE;	
143	STEŻYCA	STEŻYCA	16	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
144	STEŻYCA	STEŻYCA	17	CMENTARZYSKO KURHANOWE	EPOKA NIEOKREŚLONA	
145	STEŻYCA	STEŻYCA	18	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;81;
146	STEŻYCA	STEŻYCA	19	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;82;
147	STEŻYCA	STEŻYCA	20	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;83;
148	STEŻYCA	STEŻYCA	21	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;96;
149	STEŻYCA	STEŻYCA	22	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;97;
150	STEŻYCA	STEŻYCA	23	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;104;
151	STEŻYCA	STEŻYCA	24	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;105;
152	SZYMBARK	STEŻYCA	1	CMENTARZYSKO?	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	14-39;83;
153	SZYMBARK	STEŻYCA	2	ZNALEZISKO LUŻNE ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-39;84;
154	SZYMBARK	STEŻYCA	3	ZNALEZISKO LUŻNE	EPOKA ŻELAZA	14-39;85;
155	SZYMBARK	STEŻYCA	4	OSADA? ŚLAD OSADNICTWA	ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	14-39;86;
156	SZYMBARK	STEŻYCA	5	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;87;

157	SZYMBARK	STĘŻYCA	6	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-39;88;
158	SZYMBARK	STĘŻYCA	7	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;89;
159	SZYMBARK	STĘŻYCA	8	ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?; OKRES NOWOŻYTNY	14-39;90;
160	SZYMBARK	STĘŻYCA	9	ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT	14-39;91;
161	SZYMBARK	STĘŻYCA	10	PUNKT OSADNICZY	OKRES NOWOŻYTNY	14-39;92;
162	SZYMBARK	STĘŻYCA	11	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;93;
163	SZYMBARK	STĘŻYCA	12	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;94;
164	SZYMBARK	STĘŻYCA	13	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;95;
165	SZYMBARK	STĘŻYCA	14	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;96;
166	SZYMBARK	STĘŻYCA	15	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY;	14-39;97;
167	SZYMBARK	STĘŻYCA	16	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;98;
168	SZYMBARK	STĘŻYCA	17	ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;99;
169	SZYMBARK	STĘŻYCA	18	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-39;100;
170	SZYMBARK	STĘŻYCA	19	PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-39;101;
171	SZYMBARK	STĘŻYCA	20	PUNKT OSADNICZY	OKRES NOWOŻYTNY	14-39;102;
172	SZYMBARK	STĘŻYCA	21	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;103;
173	SZYMBARK	STĘŻYCA	22	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	14-39;104;
174	SZYMBARK	STĘŻYCA	23	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	PRADZIEJE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;105;
175	SZYMBARK	STĘŻYCA	24	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-39;106;
176	SZYMBARK	STĘŻYCA	25	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;107;
177	SZYMBARK	STĘŻYCA	26	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;108;
178	SZYMBARK	STĘŻYCA	27	ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY	OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH?; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;109;
179	SZYMBARK	STĘŻYCA	28	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;110;
180	SZYMBARK	STĘŻYCA	29	PUNKT OSADNICZY OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-39;111;

					/ OKRES NOWOŻYTNY	
181	SZYMBARK	STĘŻYCA	30	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY;	14-39;112;
182	SZYMBARK	STĘŻYCA	31	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;113;
183	SZYMBARK	STĘŻYCA	32	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;114;
184	SZYMBARK	STĘŻYCA	33	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;115;
185	SZYMBARK	STĘŻYCA	34	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;116;
186	SZYMBARK	STĘŻYCA	35	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;117;
187	SZYMBARK	STĘŻYCA	36	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;118;
188	SZYMBARK	STĘŻYCA	37	OSADA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;119;
189	SZYMBARK	STĘŻYCA	38	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;130;
190	SZYMBARK	STĘŻYCA	39	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;121;
191	SZYMBARK	STĘŻYCA	40	PUNKT OSADNICZY	OKRES NOWOŻYTNY	14-39;122;
192	SZYMBARK	STĘŻYCA	41	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;123;
193	SZYMBARK	STĘŻYCA	42	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;124;
194	SZYMBARK	STĘŻYCA	43	PUNKT OSADNICZY	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE / OKRES NOWOŻYTNY	14-39;125;
195	SZYMBARK	STĘŻYCA	44	ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT	14-39;207;
196	ZGORZAŁE	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO	HALLSTATT D/WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI	14-38;60;
197	ZGORZAŁE	STĘŻYCA	2	HUTA SZKŁA	OKRES NOWOŻYTNY	14-38;57;
198	ZGORZAŁE	STĘŻYCA	3	CMENTARZYSKO KURHANOWE CMENTARZYSKO KURHANOWE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; ŚRODKOWA-PÓŻNA EPOKA BRĄZU	14-38;85;
199	ZGORZAŁE	STĘŻYCA	4	ŚLAD OSADNICTWA	NEOLIT	14-38;84;
200	ZGORZAŁE	STĘŻYCA	5	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;55;
201	ZGORZAŁE	STĘŻYCA	6	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;56;
202	ZGORZAŁE	STĘŻYCA	7	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;58;
203	ZGORZAŁE	STĘŻYCA	8	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;59;
204	ZGORZAŁE	STĘŻYCA	9	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;61;
205	ZGORZAŁE	STĘŻYCA	10	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE	14-38;62;

					ŚREDNIOWIECZE	
206	ZGORZAŁE	STĘŻYCA	11	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;63;
207	ZGORZAŁE	STĘŻYCA	12	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;63;
208	ZGORZAŁE	STĘŻYCA	13	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;66;
209	BORUCINO	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO CMENTARZYSKO	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI	
210	BORUCINO	STĘŻYCA	2	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH OSADA OTWARTA?	HALLSTATT D; WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	
211	BORUCINO	STĘŻYCA	3	CMENTARZYSKO? CMENTARZYSKO	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
212	BORUCINO	STĘŻYCA	4	CMENTARZYSKO KURHANOWE	EPOKA NIEOKREŚLONA	
213	BORUCINO	STĘŻYCA	5	CMENTARZYSKO KURHANOWE	EPOKA NIEOKREŚLONA	
214	BORUCINO	STĘŻYCA	6	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI	
215	BORUCINO	STĘŻYCA	7	ZNALAZISKO LUŻNE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	
216	BORUCINO	STĘŻYCA	8	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;1;
217	BORUCINO	STĘŻYCA	9	ŚLAD OSADNICTWA PUNKT OSADNICZY	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;2;
218	BORUCINO	STĘŻYCA	10	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	14-38;3;
219	BORUCINO	STĘŻYCA	11	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;3;
220	BORUCINO	STĘŻYCA	12	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; WCZESNA EPOKA ŻELAZA	14-38;4;
221	BORUCINO	STĘŻYCA	13	ŚLAD OSADNICTWA	OKRES NOWOŻYTNY	14-38;6;
222	BORUCINO	STĘŻYCA	14	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	14-38;7;
223	BORUCINO	STĘŻYCA	15	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; OKRES NOWOŻYTNY	14-38;8;
224	DUBOWO	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO KURHANOWE	IV OKRES EPOKI BRĄZU	
225	DUBOWO	STĘŻYCA	2	CMENTARZYSKO KURHANOWE	-	
226	DUBOWO	STĘŻYCA	3	CMENTARZYSKO KURHANOWE	-	
227	DUBOWO	STĘŻYCA	4	CMENTARZYSKO?	IV OKRES EPOKI BRĄZU	
228	GAPOWO	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO KURHANOWE	IV OKRES EPOKI BRĄZU	
229	GAPOWO	STĘŻYCA	2	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	-	

230	KAMIENICA SZLACHECKA	STĘŻYCA	1	GRODZISKO WYŻYNNE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	
231	KAMIENICA SZLACHECKA	STĘŻYCA	2	OSADA OTWARTA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	
232	KAMIENICA SZLACHECKA	STĘŻYCA	3	CMENTARZYSKO PŁASKIE CMENTARZYSKO PŁASKIE CMENTARZYSKO PŁASKIE CMENTARZYSKO PŁASKIE CMENTARZYSKO PŁASKIE CMENTARZYSKO PŁASKIE	OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH; HALLSTATT C; WCZESNA EPOKA ŻELAZA?; WCZESNY OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH B2; PÓŹNY OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH B2/C1; PÓŹNY OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH C1; PÓŹNY OKRES WPLYWÓW RZYMSKICH	
233	KAMIENICA SZLACHECKA	STĘŻYCA	4	CMENTARZYSKO	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	
234	KAMIENICA SZLACHECKA	STĘŻYCA	5	CMENTARZYSKO PŁASKIE?	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	
235	KAMIENICA SZLACHECKA	STĘŻYCA	6	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	
236	KAMIENICA SZLACHECKA	STĘŻYCA	7	ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	
237	KAMIENICA SZLACHECKA	STĘŻYCA	8	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	HALLSTATT D	
238	KAMIENICA SZLACHECKA	STĘŻYCA	9	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
239	KAMIENICA SZLACHECKA	STĘŻYCA	10	CMENTARZYSKO KURHANOWE?	EPOKA NIEOKREŚLONA	
240	KAMIENICA SZLACHECKA	STĘŻYCA	11	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	HALLSTATT D	
241	ŁĄCZYNO	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	HALLSTATT; WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATENSKI	
242	ŁĄCZYNO	STĘŻYCA	2	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	-	
243	ŁĄCZYNO	STĘŻYCA	3	ZNALEZISKO LUŻNE	NEOLIT	
244	ŁĄCZYNO	STĘŻYCA	4	ZNALEZISKO LUŻNE	NEOLIT	
245	ŁĄCZYNO	STĘŻYCA	5	CMENTARZYSKO PŁASKIE?	MŁODSZY OKRES PRZEDRZYMSKI?	
246	ŁĄCZYNO	STĘŻYCA	6	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
247	ŁĄCZYNO	STĘŻYCA	7	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH?	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATENSKI	
248	ŁĄCZYNO	STĘŻYCA	8	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATENSKI	
249	ŁĄCZYNO	STĘŻYCA	9	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATENSKI	

250	ŁĄCZYNO	STĘŻYCA	10	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	HALLSTATT D	
251	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO KURHANOWE CMENTARZYSKO KURHANOWE CMENTARZYSKO KURHANOWE	EPOKA BRĄZU; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	
252	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	2	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
253	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	3	ZNALEZISKO LUŻNE ZNALEZISKO LUŻNE CMENTARZYSKO KURHANOWE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; EPOKA NIEOKREŚLONA	
254	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	4	ŚLAD OSADNICTWA	PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	
255	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	5	CMENTARZYSKO KURHANOWE OSADA?	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; ŚREDNIOWIECZE	
256	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	6	CMENTARZYSKO KURHANOWE	IV-V OKRES EPOKI BRĄZU	
257	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	7	ZNALEZISKO LUŻNE OSADA	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	
258	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	8	CMENTARZYSKO KURHANOWE	EPOKA NIEOKREŚLONA	
259	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	9	CMENTARZYSKO	OKRES WPŁYWÓW RZYMSKICH	
260	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	10	CMENTARZYSKO	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
261	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	11	ŚLAD OSADNICTWA	-	
262	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	12	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA	
263	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	13	OSADA?	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	
264	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	14	OSADA? OSADA?	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE	
265	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	15	CMENTARZYSKO KURHANOWE?	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	
266	NIESIOŁOWICE	STĘŻYCA	16	ZNALEZISKO LUŻNE ŚLAD OSADNICTWA	MEZOLIT; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE	
267	PRZYROWIE	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	
268	SIKORZYNO	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	HALLSTATT	
269	SIKORZYNO	STĘŻYCA	2	CMENTARZYSKO KURHANOWE CMENTARZYSKO KURHANOWE CMENTARZYSKO KURHANOWE ZNALEZISKO LUŻNE	EPOKA NIEOKREŚLONA; WCZESNA EPOKA BRĄZU?; WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI; ŚREDNIOWIECZE	
270	SIKORZYNO	STĘŻYCA	3	CMENTARZYSKO	-	
271	SIKORZYNO	STĘŻYCA	4	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA?	
272	SIKORZYNO	STĘŻYCA	5	HUTA SZKŁA	EPOKA NIEOKREŚLONA	

273	SIKORZYNO	STĘŻYCA	6	CMENTARZYSKO KURHANOWE	EPOKA NIEOKREŚLONA
274	SIKORZYNO	STĘŻYCA	7	OSADA	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI
275	SIKORZYNO	STĘŻYCA	8	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA
276	STĘŻYCKA HUTA	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA
277	STĘŻYCKA HUTA	STĘŻYCA	2	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH ŚLAD OSADNICTWA CMENTARZYSKO?	PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; EPOKA NIEOKREŚLONA
278	STĘŻYCKA HUTA	STĘŻYCA	3	CMENTARZYSKO?	EPOKA NIEOKREŚLONA
279	STĘŻYCKA HUTA	STĘŻYCA	4	ZNALEZISKO LUŻNE	NEOLIT
280	STĘŻYCKA HUTA	STĘŻYCA	5	ZNALEZISKO LUŻNE	EPOKA BRĄZU
281	STĘŻYCKA HUTA	STĘŻYCA	6	ZNALEZISKO LUŻNE	EPOKA NIEOKREŚLONA
282	STĘŻYCKA HUTA	STĘŻYCA	7	HUTA SZKŁA	EPOKA NIEOKREŚLONA
283	ZUROMINO	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA;
284	ZUROMINO	STĘŻYCA	2	ZNALEZISKO LUŻNE	EPOKA NIEOKREŚLONA
285	ZUROMINO	STĘŻYCA	3	OSADA	NEOLIT
286	NOWA WIEŚ KARTUSKA	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH ZNALEZISKO LUŻNE ZNALEZISKO LUŻNE	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE; WCZESNA EPOKA ŻELAZA?
287	NOWA WIEŚ KARTUSKA	STĘŻYCA	2	ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA ŚLAD OSADNICTWA	WCZESNA EPOKA ŻELAZA; WCZESNE ŚREDNIOWIECZE; PÓŻNE ŚREDNIOWIECZE
288	ŁOSIENICE	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNY I ŚRODKOWY OKRES LATEŃSKI
289	DĄBROWA	STĘŻYCA	1	CMENTARZYSKO?	EPOKA NIEOKREŚLONA
290	DĄBROWA	STĘŻYCA	2	CMENTARZYSKO KURHANOWE	WCZESNE ŚREDNIOWIECZE
291	DĄBROWA	STĘŻYCA	3	CMENTARZYSKO GROBÓW SKRZYNKOWYCH	WCZESNA EPOKA ŻELAZA

Uzasadnienie

do uchwały w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Stężycza na lata 2014 – 2017.

Gmina, zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. t.j. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.) w zakresie zadań własnych realizuje sprawy dotyczące ochrony

zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami nakłada na Gminę art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.).

Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku pozytywnie zaopiniował Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Stężycza na lata 2014 – 2017. Przyjęcie niniejszego programu nie tylko zachęci do działań ochronnych i edukacyjnych, ale także pozwoli właściwie zadbać o obiekty wymagające opieki.

Z powyższych względów przyjęcie przedmiotowej uchwały uważa się za zasadne.